

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ АРМІЇ, КОНВЕРСІЇ ТА РОЗЗБРОЄННЯ
CENTER FOR ARMY CONVERSION AND DISARMAMENT STUDIES

15 липня 2016

ВИКЛИКИ І РИЗИКИ

Безпековий огляд ЦДАКР № 13 (52)

Адреса: Вул. Іллінська, 10, офіс 5, Київ, 04070
тел.: +38 (044) 425-42-10
www.cacds.org.ua

Безпековий огляд «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР, www.cacds.org.ua) здійснюється аналітиками ЦДАКР за підтримки банку «Аркада». Для підготовки оглядів залучаються відомі експерти, дипломати, військові фахівці та спеціалісти усіх відомств, що працюють у безпековому середовищі України.

Метою публікацій Безпекового огляду «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» є оперативне та аналітичне інформування зацікавлених профільних структур, ЗМІ та громадян, що цікавляться актуальними проблемами безпеки України.

Кожний огляд присвячений короткому періоду (1 – 2 тижні), та містить експертні думки, які можуть не збігатися з офіційною позицією української влади.

@2014 Центр досліджень армії,
конверсії та роззброєння
У разі цитування обов'язкове
посилання на ЦДАКР

Редакційна колегія:

Бадрак В.В. – головний редактор, директор ЦДАКР

Копчак В.І. – відповідальний секретар, керівник оборонно-промислових проектів ЦДАКР

Самусь М.М. – заступник директора ЦДАКР з міжнародних питань

Члени Редакційної колегії:

Бондарчук С.В. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, генеральний директор ДК «Укрспецекспорт» (2005-2010 рр.)

Згурець С.Г. – головний редактор журналу «Експорт оружия и оборонный комплекс Украины», директор інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Кабаненко І.В. – заступник міністра оборони (2014 р.), перший заступник начальника Генерального штабу ЗСУ (2012 – 2013 рр.), член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Конопльов С.Л. – директор Гарвардської програми з чорноморської безпеки та програми з безпеки США-Росія і США-Південна Азія, член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Литвиненко О.В. – заступник секретаря Ради національної безпеки і оборони України

Міхненко А.В. – головний редактор журналу «Ukrainian Defense Review»

Паливода К.В. – голова правління банку «Аркада», член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Поляков Л.І. – голова Експертної Ради ЦДАКР, перший заступник міністра оборони України (2005 – 2007 рр.), заступник міністра оборони України (2014 р.)

Рябих В.О. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, директор з розвитку інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Щербак Ю.М. – письменник та громадський діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол України в США (1994 - 1998 рр.), міністр охорони навколишнього середовища (1991 - 1992)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ОЦІНКИ

Основні виклики та ризики для України у першій половині липня 2016 року – аналіз ЦДАКР

У ДЗЕРКАЛІ ЕКСПЕРТНОЇ ДУМКИ

Київ отримав від НАТО дзеркальну відповідь

Саміт НАТО у Варшаві. Головні підсумки

Екологічна безпека Польщі: Здобутки та недоліки. Проекція на Україну

АНАЛІТИЧНІ РОЗРОБКИ

Воздушно-космические силы России. Часть 2. Анализ ВКС и их перспективы

Уроки гібридно-месіанських агресій Кремля

Основні виклики та ризики для України у першій половині липня 2016 року – аналіз ЦДАКР

Проведення артилерійських атак та потужних обстрілів у зоні зіткнення, використання забороненої «мінськими домовленостями» зброї, та активізація підготовки до масштабної війни слід розглядати у контексті загострення протистояння Росії з Заходом

Як визначають фахівці Центру досліджень армії, конверсії и роззброєння, в липні ц.р. зберігатиметься напруження між Заходом та Росією, що негативно відбиватиметься на стані національної безпекової обстановки. Слід наголосити, що саміт НАТО у Варшаві (відбувся 8–9 липня) стимулював активізацію загального протистояння на усіх та також керованого Росією утворення в українському Донбасі. За умов загальної м'якості позиції НАТО, Альянс зберіг санкції проти Росії та низку позицій, які дратують Кремль. Серед іншого, Москва демонструє подальші плани реалізувати наміри у зоні своїх інтересів, до якої відноситься й Україна. Загальні залякування, до яких вдається керівництво Росії, спричинило прохолодне відношення всередині НАТО щодо можливості надання реальної військової допомоги Україні (що знайшло реальне відображення в

результатах саміту НАТО, та про що у окремих матеріалах нижче). Крім того, Москва вдається до посилення сигналів та погіршення загальної риторики по відношенню до Заходу, і як елемент цього протистояння, по відношенню до України. То ж, проведення артилерійських атак та потужних обстрілів у зоні зіткнення, використання забороненої «мінськими домовленостями» зброї, та активізація підготовки до масштабної війни слід розглядати у контексті загострення протистояння Росії з Заходом. Крім прямого воєнного тиску на Україну Росія розширила ведення підривної війни, використовуючи як технології масового впливу (як «Хода», про яку буде сказано нижче), так і приховані залучення українських громадян. Йдеться передусім про залучення бізнесменів, конструкторів, інженерів та загалом інтелектуальну ланку населення, - цим людям пропону-

Фактично, незважаючи на чисельні погрози, НАТО не залишає Росії можливості здійснення відкритого нападу на одну з країн-членів

Характер та темпи підготовки Росії до війни створюють цілком нові можливості у оперативності приведення військ до повної готовності до наступу

ється матеріальні стимули та альтернативну перспективу реалізації на вигідних умовах. Що стосується загального контексту протистояння, то Росія, як і раніше, використовує «підготовлених спікерів» для різних аудиторій (наприклад, активність радника Путіна Сергія Караганова, про ще детальніше буде сказано нижче), так і «форматні» інформаційні послання Заходу. До останніх можна віднести збільшення активності РФ в Арктиці (одразу після саміту НАТО про це повідомив Пентагон), та також заяви уповноважених представників РФ про створення нової балістичної ракети (російські «Известия» 14 липня навіть припустили, що ракета створюється під перспективні атомні підводні човни п'ятого покоління «Хаскі»). То ж слова гендиректора і головного конструктора Російського державного ракетного центру імені академіка Макеєва Володимира Дегтяря слід інтерпретувати як заготовку «підготовленого спікера». Нагадаємо, промисловець зазначив: «На даний момент ми виконуємо кілька контрактів з Міноборони з розробки сухопутних і морських балістичних ракет. Це нова важка балістична ракета «Сармат» для поновлення сухопутного угруповання, а також дослідно-конструкторські роботи по новій перспективній машині.»

Зі свого боку, НАТО, фактично залишаючи наодинці з ворогом

Україну, досить впевнено оперує підготовкою оборони по кордонах самого Альянсу. Фактично, незважаючи на чисельні погрози, НАТО не залишає Росії можливості здійснення відкритого нападу на одну з країн-членів. Хоча російські спікери погрожують країнам Балтії, ситуація навколо Туреччини продемонструвала неготовність Москви до лінійних військових дій з країнами НАТО. Однак це зовсім не виключає можливості проведення військової операції проти України (як і проти іншої держави, що визначена в зоні інтересів Росії). Таким чином, сучасним викликом для України стає не тільки той факт, що небезпека війни залишилася, але й певна стриманість країн НАТО по відношенню до допомоги Україні у військовій протидії Росії.

Головні ризики військового характеру

З одного боку, можна констатувати, що найближчим часом масштабна воєнна операція з використанням регулярних частин російської армії та авіа- і ракетної техніки не відбудеться. Однак характер та темпи підготовки Росії до війни створюють цілком нові можливості у оперативності приведення військ до повної готовності до наступу. Це можна розглядати як новий виклик Україні, оскільки протягом останніх двох років ВПК України готувалося до війни тре-

Головна проблема українського військово-політичного керівництва (ВПК) – небажання через побоювання військової активності Росії перейти до активної оборони, що спричиняє загибель та поранення великої кількості людей. Ця проблема є наслідком стриманого ставлення ВПК до реальних зусиль у бік підготовки потужної оборони, включно створення професійної армії, військ територіальної оборони, посиленого інвестування виробництва зброї та підготовки ОПК до масштабного військово-технічного співробітництва з країнами Заходу

тього покоління, відмовляючись від зусиль досягти у найкоротші терміни спроможностей ведення безконтактної війни.

Не в останню чергу спостереження за напрямками зусиль українського ВПК (а це передусім дипломатичний фронт) у створенні військового важелю та їх аналіз дозволяють ворожій стороні безкарно вдаватися до потужних атак формату червня – початку липня ц.р. Більше того, як елемент залякування частіше використовується обстріли цивільних будинків та об'єктів. В результаті, за повідомленням Управління з координації гуманітарних питань ООН, унаслідок загострення бойових дій на Донбасі різко збільшилася кількість жертв серед мирного населення – як загиблих, так і поранених. Збільшилася й кількість підривів на вибухових пристроях, що свідчить про збереження російсько-терористичним угрупованням на сході України зберігати тактику малих за масштабом операцій, спрямованих на постійні втрати з боку сил оборони України.

Головна проблема українського військово-політичного керівництва (ВПК) – небажання через побоювання військової активності Росії перейти до активної оборони, що спричиняє загибель та поранення великої кількості людей. Ця проблема є наслідком стриманого ставлення ВПК до реальних зусиль у бік підготовки потужної оборони,

включно створення професійної армії, військ територіальної оборони, посиленого інвестування виробництва зброї та підготовки ОПК до масштабного військово-технічного співробітництва з країнами Заходу.

Небезпідставно українське питання виникає на порядку денному у перемовинах керівництва США та Росії. Зокрема, так було й напередодні саміту НАТО. Перед візитом держсекретаря Дж.Керрі до Києва президент США Барак Обама в черговий раз закликав в телефонній розмові президента РФ Володимира Путіна вжити заходів для припинення суттєвої ескалації бойових дій на Донбасі. Скоріш за все, заклик пов'язаний із черговим актом залякувань з боку керівництва Росії. Нагадаємо, що за день до телефонної розмови президентів голова Міністерства закордонних справ РФ Сергій Лавров заявив про «існування намірів спровокувати повномасштабні бойові дії на Донбасі». Тобто фактично езоповою мовою зазначив про можливість ескалації конфлікту. Серед іншого, аналітики розглядають таке послання Лаврова як натяк, що Росія не відступить від реалізації інтересів на територіях колишнього СРСР, а може й, у країнах Балтії та Центральної і Східної Європи. Для України цей меседж неоднозначний: країна залишається вразливою та незахищеною від російської загрози.

Тиск на Україну помітно зріз, а небезпека війни вперше у поточному році наблизилася до близької реальності

З іншого боку, для Києва залишається важливою та чи не єдиною зачіпкою створена і підтримувана система моральної підтримки й підбадьорення з боку НАТО. Певна тактична вдача полягає у тому, що лідери НАТО все ж спромоглися домовитися дотримуватися єдиної політики стримування і діалогу з Росією. В результаті напівміра або паліативне досягнення виглядає так: Варшавська декларація НАТО офіційно закликає Росію скасувати незаконну і незаконну самопроголошену «анексію» Кримського півострову, яку країни НАТО «не визнають і не будуть визнавати». Крім того, країни Альянсу офіційно висловили особливу стурбованість переслідуванням і дискримінацією кримських татар та інших членів місцевих громад. Це також стає додатковим стимулом для збереження режиму санкцій – навіть за умов розширеного діалогу з Москвою.

Досить вагомим є визнання на офіційному рівні НАТО, що міжнародні спостережні організації фактично не мають можливості виконувати функцію захисту прав людини. Крім того, безперечним подразником для НАТО стала безпрецедентна мілітаризація Криму з відповідними планами щодо подальшого нарощування військового потенціалу в чорноморському басейні.

Зі свого боку Альянс вже посилив присутність у Балтійському,

Чорному й Середземному морях. НАТО втричі наростило контингент своїх сил реагування, збільшивши його до 40 тис. осіб. Додаткові підрозділи та озброєння НАТО з'явилися у Туреччині, Польщі, країнах Балтії.

Таким чином Україна опинилася на перетині двох потужних військових машин. Крім того, військові фахівці вже помітили активність російських військ на непідконтрольній Україні території, що пов'язують з відпрацюванням бойовою злагоженістю. Так чи інакше, тиск на Україну помітно зріз, а небезпека війни вперше у поточному році наблизилася до близької реальності.

Виклики для України на міжнародній арені

Головною подією міжнародної арени став саміт НАТО, а для України – затвердження 9 липня країнами-членами Альянсу нового Комплексного пакету допомоги для України для реформування оборонного сектору. Ініціатива НАТО повинна об'єднати радників, країн-членів Альянсу для активізації проведення реформ сектору безпеки та модернізації Збройних сил, і всі трастові фонди, створені союзом для України. Серед іншого, запропоновано допомогу Україні у таких сферах як кіберзагрози, лікування поранених солдатів і розмінування. З одного боку, Комплексний пакет допомоги є дієвим і вагомим інстру-

На цей час неможливо переконливо казати, чи Брюссель намагатиметься зберегти Україну як сіру зону між своїми кордонами на підвищеною небезпекою зі сходу, чи наважиться приєднати Україну до створеної системи безпеки

Отримання Україною статусу в партнерства з розширеними можливостями через Програму розширених можливостей (Enhanced Opportunities Programme) потребує проведення реформ, узгоджених з НАТО в рамках Стратегічного оборонного бюлетеня

ментарієм реформ та практичної взаємодії України з НАТО, з іншої, обережне попередження слабкості та гальмування у багатьох сегментах сектору безпеки. Однак підтримка ніяк не пов'язана із поставками летальної зброї або прямою військовою допомогою, оскільки НАТО, особливо після збиття російського бойового літака турецьким ВПС, обрало курс на зменшення конфронтації з Росією. То ж не дивно, що натяк на можливість постачати летальну зброю Україні країнами-членами НАТО – поза НАТО по суті є увімкненим червоним світлом для таких постачань. Зазначаючи, що Україна, незважаючи на існуючу корупцію, досягла прогресу у реформах, зокрема в оборонній сфері, НАТО сигналізує: в разі відсутності прогресу реформ можливе прохолодження з Україною. Крім того, найбільш негативним моментом саміту стало визнання, що НАТО буде продовжувати діалог з Росією. Ухвалені рішення розширити особливе партнерство України та НАТО також значною мірою продиктовано власним інстинктом самозбереження. Отже, на цей час неможливо переконливо казати, чи Брюссель намагатиметься зберегти Україну як сіру зону між своїми кордонами на підвищеною небезпекою зі сходу, чи наважиться приєднати Україну до створеної системи безпеки. Той факт, що Україні не повторено тезу Бухарестського саміту про

можливість повного членства в Альянсі, а також дивна відсутність практичної площини співробітництва, зокрема, військово-технічного, свідчить: на сьогодні Україна залишалася прошарком простору, що забезпечує безпеку європейським країнам НАТО. Для України добре, що це рішення проміжне й неостаточне. Підтвердженням цього є вимога: отримання Україною статусу в партнерства з розширеними можливостями через Програму розширених можливостей (Enhanced Opportunities Programme) потребує проведення реформ, узгоджених з НАТО в рамках Стратегічного оборонного бюлетеня.

Показовою заявою стала промова канцлеру ФРН Ангели Меркель, яка, зокрема, позначила, що «немає перемир'я в Україні, але воно є умовою для проведення дійсно виборів та просування політичного процесу». Це, якщо відкинути прямий контекст слів та вдатися у їх аналіз, демонструє: за певних умов країни НАТО готові до компромісу з Росією за рахунок інтересів України. Обмовився й держсекретар США Керрі, зазначивши, що «Україна доклала величезні зусилля для виконання «Мінську» і почала процес надання спеціального статусу, децентралізації, амністії, і готова зробити більше, якщо відбудеться просування в сфері безпеки». Цими словами він визнав факт обговорення з президентом України Поро-

Росія на тлі рішень саміту суттєво активізувала інформаційно-психологічний вплив, використовуючи в тому числі українські телеканали

шенком так званого «спеціального статусу». Цікаво, що Керрі обмовився двічі, що помітили журналісти. А саме, Керрі зазначив буквально наступне: «Ми готові вітати нових членів, коли вони будуть готові. Як сказав Петро Порошенко, у країни ще довгий шлях реформ в оборонному секторі. ... І він сам сказав, що і він, і ваша країна ще не прийняли рішення, чи хочуть вони подавати заяву на членство до НАТО». Чи є такі слова Порошенка результатом спільно виробленого з США рішення (з метою не дратувати Путіна, звісно), невідомо. Однак в цілому це неприємний симптом. Тим більше, що Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова позначили, що на сьогодні 78% громадян нашої країни підтримали б вступ України до Північноатлантичного союзу.

Серед подій, які заслуговують на увагу, слід назвати 25-у щорічну сесією Парламентської Асамблеї (ПА) ОБСЄ (5 липня), яка прийняла дві важливі резолюції, ініційовані членами Постійної делегації Верховної Ради України в ПА ОБСЄ. Йдеться в тому числі про «Порушення прав людини і основоположних свобод в Автономній Республіці Крим і місті Севастополь».

Ще однією значимою подією став візит в Україну канадського прем'єра Джастіна Трюдо. Незважаючи на позитивні рішення у площині

ні економіки, Канада не висловила готовності постачати зброю в Україну. Прем'єр Трюдо позначив, що його країна допомагатиме підготовкою бійців, і ця відповідь віддзеркалює відношення усіх країн Заходу до України.

На цьому тлі слід відзначити декілька неприємних подій, пов'язаних із неспроможністю Заходу організувати ізоляцію хазяїна Кремля. Так, оглядачі вже назвали «кінцем «льодовикового періоду»» у відносинах Москви й Анкари через покращення відносин двох країн. Незважаючи на те, що в Росії провели з цього приводу цілу інформаційну операцію, нав'язавши населенню думку про «вибачення» президента Туреччини Ердогана. Другий візит – поїздка президента Росії Путіна до Фінляндії викликала ще більше запитань. Путін використав перемовини з фінським колегою Саулі Ніністо для підтримки позицій Москви, включно щодо України.

Виклики в інформаційно-психологічній площині

Росія на тлі рішень саміту суттєво активізувала інформаційно-психологічний вплив, використовуючи в тому числі українські телеканали. Зокрема, митрополит Онуфрій закликав із 9 липня усіх вірних Української православної церкви Московського патріархату взяти участь у так званій молитовній ході. Хода, яка налічує понад 10 тисяч осіб, ста-

ла масованим антиукраїнським заходом. За планом Хо́да має торкнутися всіх частин України, а на сайті УПЦ МП детально розписано відповідні схеми розроблених у Росії маршрутів. Заплановано, що 27 липня, напередодні святкування Дня Хрещення Київської Русі означені Хресні ходи зустрінуться в Києві на Володимирські гирці й разом підуть до Свято-Успенського собору Києво-Печерської лаври, де і відбудуться богослужіння. Однак проблема у тому, що ідеологія Хо́ди пронизана закликами «Проти війни», тобто, через Церкву Москва намагатиметься навчати українців, як не захищати власну країну від нею ж розв'язаної війни. Показово, що спікер Верховної Ради Андрій Парубій вже висловив застереження, вказавши на «стягування провокаторів із забороненою екстремістською символікою і з символікою країни-агресора». Парубій уточнив, що в ході беруть участь послідовники проросійських так званих козачих організацій і молоді люди спортивної статури, які раніше брали участь у рейдерських атаках і провокаціях із захопленнями храмів.

Ось які симптоматичні цитати надав «День» (11 липня): «Ворог розробляє плани дестабілізації всередині країни через створення штучної політичної кризи з безладом на вулицях, — говорить спікер парламенту. — Ми з вами стаємо свідками того, як одна з релігійних

організацій, що має свій духовний центр в країні-агресорі, мобілізує велику кількість своїх вірян і стягує їх до Києва 26 липня, називаючи це мирною Хресною ходою».

Народний депутат і лідер групи «Інформаційний спротив» — Дмитро Тимчук — у свою чергу повідомив, що у «ДНР» і «ЛНР» священики УПЦ МП агітують людей доєднатись до згаданої ходи для походу з Донбасу на Київ.

Одіозний проросійський посіпака Олег Царьов оприлюднив заяви про те, що Київ треба «тримати в страху», щоб зберегти Лавру під впливом Московського патріархату. Страх — це те шило, яке тримає ворог у нас під ребром для того, щоб ми не робили зайвих рухів. Інша ціль — картинка «мирного люду проти війни».

Значною проблемою є те, що влада України не має нелінійних, асиметричних рішень щодо протидії таким заходам.

Ще одну потужну операцію інформаційно-психологічного впливу було проведено радником Путіна Сергієм Карагановим. В інтерв'ю газеті «Шпігель» (12 липня) він вдався до прямих залякувань щодо війни з країнами Балтії. Зокрема, у відповіді на запитання видання щодо причин скупчення військ НАТО в балтійських країнах Кагаранов, серед іншого, зазначив: «Ви хоч собі уявляєте, що трапиться з цими військами в разі, якщо дійсно буде мати

місце відкрита конфронтація. Це ваша символічна допомога балтійським країнам, не більше. Якщо НАТО почне агресію по відношенню до країни, яка має такий атомний арсенал, як наша - ви будете покарані».

Крім того, важливо звернути увагу на те, що й сам «Шпигель» каже не про війну в Грузії і в Україні, а про «кризу» у цих країнах. Що свідчить про стриманість навіть на рівні лідерів громадської думки та ЗМІ визнавати реальність російсько-української війни.

Виклики у площині економіки

40% офіційного ВВП — такий рівень тіньової економіки в країні, говориться в спеціальному дослідженні Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Це вказує на значні розбіжності сприйняття ситуації владою та населенням України. А також, на відсутність реалістичних підходів діючої влади у сфері формування умов для прозорого бізнесу.

Україна і Канада 11 липня підписали Угоду про створення зони вільної торгівлі. Експерти вже назвали документ компенсацією за відмову Канади допомагати у реальній площині протидії Україні зовнішньому агресору.

Верховна Рада України дозволила авіабудівникам створювати спільні підприємства за кордоном, за винятком Росії і країн, проти

яких введені санкції. Це є позитивним рішенням, з огляду на те, що мали місце відмови західних компаній від співпраці та реалізації масштабних проектів з Україною. Однак це є напівмірою, враховуючи очікування Заходу на створення в Україні прозорих умов співробітництва. Нагадаємо, що управління чутливим сектором відбувається в «ручному режимі», прихованому від громадськості.

Світові ціни на нафту пішли вниз 11 липня: Brent подешевшав на 1,50%, до \$ 46,06 за барель.

Основні виклики всередині держави

Значну критику експерти та громада висловили по відношенню до неготовності української влади подати заявку щодо вступу до НАТО. Оглядачі переконані: не можна дозволити, щоб частина суспільства розчарувалася в русі України в НАТО, оскільки саме в забезпеченні безпеки прихильники вступу вбачають логіку інтеграції в альянс.

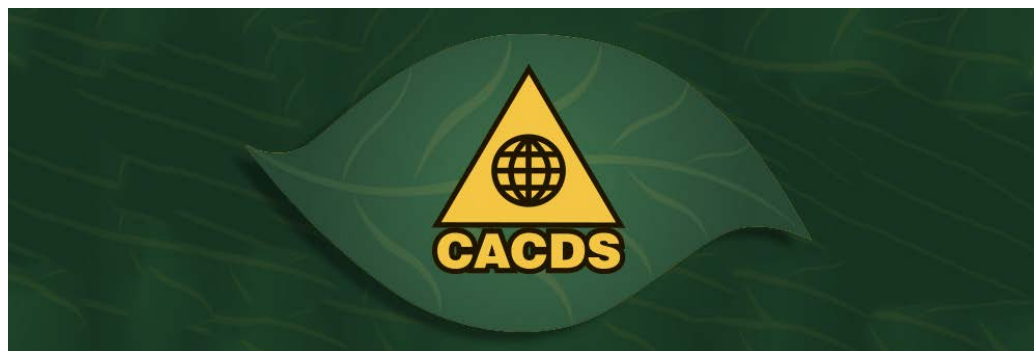
Яскравою промовою, яка віддзеркалює думки значної частини експертного співтовариства, стали слова відомого експерта, директора Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України Григорія Перепелиці (газета «День», 7 липня). «Країна готова до членства у НАТО, і це демонструють соціопитування. Інша справа, що сам Порошенко не готовий до цього — власне

Дуже прикро, що Президент, відповідаючи за національну безпеку і оборону, фактично не виконує цього конституційного обов'язку. До цього часу безпековий курс України залишається невизначеним

в цьому полягає проблема. В цьому контексті політика нинішнього Президента відносно НАТО мало в чому відрізняється від політики Януковича. Різниця тільки в тому, що останній офіційно закріпив позаблоковий статус, підтвердивши юридично, що Україна не бажає вступати до Альянсу, а кланово-олігархічні інтереси, які він репрезентував, розходяться із цінностями НАТО. Порошенко цього хоч і не закріпив юридично, але він репрезентує ті ж самі інтереси, тому виступає проти членства України в Північноатлантичному альянсі. Дуже прикро, що Президент, відповідаючи за національну безпеку і оборону, фактично не виконує цього конституційного обов'язку. До цього часу безпековий курс України

залишається невизначеним. А камуфляж про «набуття критеріїв НАТО» (але ми не будемо його членами через те, що ми нібито не готові) взагалі нагадує політику РФ. У відносинах із НАТО Росія так само декларувала набуття стандартів Альянсу. В той же час Порошенко, як Верховний головнокомандувач не робить майже нічого для зміцнення обороноздатності країни, і в цьому є велика проблема, бо наша обороноздатність послаблюється. І в умовах, коли ми фактично є жертвами російської агресії, ми відмовляємося від системи колективної оборони. Це або повний абсурд, або прихована капітуляція перед Росією» (<http://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/suspilstvo-za-nato-vlada>).

Київ отримав від НАТО дзеркальну відповідь

Європейські країни НАТО діють переважно в межах забезпечення власної безпеки та все більше надають сигнали щодо готовності покращити відносини з Росією, в тому числі за рахунок українських інтересів

Саміт Північноатлантичного альянсу не призвів до проривів, а в цілому Київ отримав від НАТО дзеркальну відповідь. Таку оцінку саміту НАТО у Варшаві 8-9 липня ц.р. надав керівник аналітичного Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР) Валентин Бадрак. На його переконання, затвердження нового Комплексного пакету допомоги для України (Comprehensive Assistance Package), перспектива для України перейти до партнерства з розширеними можливостями (Enhanced Opportunities Programme) та збереження санкцій відносно Росії є лише частиною можливих кроків НАТО.

Водночас, Бадрак вважає, що й українська влада здійснила лише частину можливих зусиль у галузі оборонного реформування та підготовки до військово-технічного співробітництва з країнами НАТО,

тому реального поглиблення співпраці у галузі створення озброєнь поки що чекати не варто, як немає поки що й перспектив переходу до підтримки України летальною зброєю. Він пояснив, що для переходу до конкретних проектів військово-технічного співробітництва потрібна суттєва модернізація нормативно-правової бази України та зміна принципів управління оборонною промисловістю, а цього в Україні не відбулося.

Бадрак впевнений, що європейські країни НАТО діють переважно в межах забезпечення власної безпеки та все більше надають сигнали щодо готовності покращити відносини з Росією, в тому числі за рахунок українських інтересів. В умовах, що склалися, найвагомішими досягненнями України могли б стати конкретні проекти військово-технічного співробітництва, що перед-

бачало б розгортання спільних із західними оборонними компаніями виробництв, отримання оборонних технологій тощо.

«Від НАТО ми поки що можемо очікувати створення додаткових структур у сфері гібридної безпеки, активізацію військових навчань і вишколів українських сил оборони, ймовірно НАТО буде допомагати у розвитку Сил спеціальних операцій, ВМСУ та у створенні кіберпідрозділів», - вважає експерт, згадавши започаткування НАТО роботи низки трастових фондів для допомоги Україні.

Бадрак вважає найважливішим у співробітництві з НАТО для України перехід до практичної площини у сфері створення нових озброєнь, оскільки лише у такий спосіб «західні партнери можуть перетворитися на союзників». Такий перехід до нового етапу, на його думку, може відбутися лише за умов змін

свідомості української влади, забезпечення прозорих, зрозумілих для Заходу правил гри на українському ринку, включаючи прийняття відповідних законів, програм та початку транспарентної приватизації частини підприємств оборонної промисловості, а також забезпечення захисту приватних і іноземних інвестицій. «Поки що українська влада до таких кроків не готова, як не готова залишити у минулому «ручне управління сектором безпеки», - констатує керівник ЦДАКР, додавши, що суспільство України набагато більше, ніж влада, готове до інтеграції України в НАТО.

Бадрак наголосив, що Україна має раз і назавжди відірватися від Росії у сфері оборонних технологій та виробництв озброєнь та військової техніки – без цього не варто очікувати на реалістичне повномасштабне співробітництво з країнами НАТО у сфері озброєнь.

Саміт НАТО У Варшаві. Головні підсумки

Валерій Рябих,
Директор з розвитку ІКК «Дефенс Експрес»

«Ключове завдання НАТО залишається незмінним: гарантувати те, щоб Альянс залишався безпрецедентною спільнотою свободи, миру, безпеки і спільних цінностей»

У Варшаві завершився черговий саміт НАТО, якому багато пророчили стати «історичним» і таким, що принесе нові можливості для безпеки. Тож чи виправдала зустріч лідерів країн-членів НАТО сподівання, які на неї покладали і як можуть змінити світ ті рішення, що вони прийняли?

Цілком очікувано, що Саміт не виправдав мрії романтиків, зокрема тих, що сподівались на те, що в Альянсі вже зараз захочуть бачити Україну. Однак і скептики, що говорили про слабкість альянсу, зростаючі протиріччя серед його членів, зокрема і щодо питання відносин НАТО з РФ, не стали пророками.

Виходячи з аналізу Комюніке, що було оприлюднене за результатами Варшавського саміту, а також заяв, що пролунали під час Саміту, Альянс зберігає єдність в розумінні свого основного завдання, а також є однотайним, як в питанні оцінки існуючих загроз, так і в питанні відповіді на них.

Єдині як ніколи

Вже на початку документу стверджується, що «ключове завдання НАТО залишається незмінним: гарантувати те, щоб Альянс залишався безпрецедентною спільнотою свободи, миру, безпеки і спільних цінностей, в тому числі індивідуальної свободи, прав людини, демо-

Особливе місце в ряду загроз, що формують цю «дугу нестабільності», в Альянсі віддали тим, що походять з Росії. «Агресивні дії Росії, що включають провокаційні військові дії на периферії території НАТО, а також її готовність, що усіяко демонструється, досягти політичних цілей шляхом загрози і застосування сили, є джерелом регіональної нестабільності, становлять фундаментальний виклик Альянсу

кратії та верховенства права... Для того, щоб захищати і обороняти нашу неподільну безпеку і наші спільні цінності, Альянс повинен і буде продовжувати ефективно виконувати всі три основні завдання, що визначені в Стратегічній концепції: колективна оборона, врегулювання кризових ситуацій та гарантування безпеки на основі співпраці».

Більш того, можна констатувати – НАТО у порівнянні з тим, що цей союз являв собою на початку російської агресії проти України, яка кардинально змінила безпековий ландшафт не тільки в Європі, але й у цілому світі, стало більш спроможним в своїй реакції на сучасні, в т.ч. і гібридні загрози, що йдуть, в першу чергу, з боку путінської Росії та більш рішучим і єдиним в своїх діях. Також тут готові до відповіді на кібернетичні атаки та, навіть, застосування проти членів Альянсу ядерної зброї.

НАТО, в першу чергу, зберігає рішучість та єдність в питанні оцінки сучасних загроз і пріоритетності їх розстановки. Зокрема, оцінюючи безпекову обстановку, в НАТО говорять про існування «дуги нестабільності і відсутності безпеки уздовж периферії НАТО і за її межами». Поряд з ІДІЛ, міжнародним тероризмом та неконтрольованою міграцією з зон конфліктів особливе місце в ряду загроз, що формують цю «дугу нестабільності», в

Альянсі віддали тим, що походять з Росії. «Агресивні дії Росії, що включають провокаційні військові дії на периферії території НАТО, а також її готовність, що усіяко демонструється, досягти політичних цілей шляхом загрози і застосування сили, є джерелом регіональної нестабільності, становлять фундаментальний виклик Альянсу, порушили євроатлантичну безпеку, а також загрожують реалізації нашої давньої мети – вільної і мирної цілої Європи», - говориться в підсумковому документі.

Відмічаючи те, що НАТО прагне будувати партнерські відносини з Росією, в тому числі через механізм Ради Росія-НАТО (РРН) в Альянсі констатують, що «в той час як НАТО виступає свої міжнародні зобов'язання, Росія порушила цінності, принципи і зобов'язання, що лежать в основі відносин між Росією і НАТО, як це передбачено в Базовому документі Ради Євроатлантичного Партнерства 1997 року, Основоположному акті НАТО-Росія 1997 року, та в Римській декларації 2002 року.

Зокрема, до дестабілізуючих дій та політики Росії в НАТО відносять:

- триваючу незаконну і нелегітимну анексію Криму, яку в Альянсі ніколи не визнавали і не визнають і яку закликають Росію припинити;
- порушення суверенних кордонів шляхом застосування сили;

В Альянсі вважають, що умов для розвитку відносин та повернення до «business as usual» з РФ на даний час не існує

В НАТО чітко дають зрозуміти РФ, що ніколи не будуть узаконені її дії по зміні кордонів, зокрема анексії Криму та підтримці сепаратизму, як в Україні, так і інших країнах-сусідах

- навмисну дестабілізацію на сході України;
- великомасштабні раптові навчання бойових підрозділів, що суперечать духу Віденського документа, а також провокаційні військові дії поблизу кордонів НАТО, в тому числі і в Балтійському і Чорноморському регіонах і регіоні Східного Середземномор'я;
- безвідповідальну і агресивну ядерну риторику, військову доктрину і реальні дії з боку РФ;
- неодноразові порушення повітряного простору НАТО.

Також в НАТО відмічають, що військове втручання Росії, значна її військова присутність і підтримка режиму в Сирії, а також використання своєї військової присутності в Чорному морі для проекції сили в Східному Середземномор'ї створили додаткові ризики і виклики для безпеки союзників та інших країн регіону.

В Альянсі також констатували, що, не зважаючи на неодноразові заклики з 2014 року для Росії з боку союзників і міжнародного співтовариства про зміну обраного нею курсу, на цей час політика РФ не змінилась. Тож в Альянсі вважають, що умов для розвитку відносин та повернення до «business as usual» з РФ на даний час не існує і говорять про те, що «характер відносин альянсу з Росією і прагнення до партнерства залежатиме від чіткого, конструк-

тивних змін в діях Росії, що свідчить про відповідність з нормами міжнародного права і своїх міжнародних зобов'язань і обов'язків».

В частині виконання норм міжнародного права і своїх міжнародних зобов'язань в НАТО також дали чітко зрозуміти РФ, що це означає. «Ми будемо твердими в нашій підтримці суверенітету України і територіальної цілісності в рамках її міжнародно визнаних кордонів і права України вирішувати своє власне майбутнє і курс зовнішньої політики, вільної від втручання ззовні, як це викладено в Заключному акті Гельсінкі», - зазначається в Комюніке. В практичній площині це означає, що в НАТО чітко дають зрозуміти РФ, що ніколи не будуть узаконені її дії по зміні кордонів, зокрема анексії Криму та підтримці сепаратизму, як в Україні, так і інших країнах-сусідах. Також не може бути і мови про відмову від політики стримування і введених проти РФ обмежень та санкцій в зв'язку з її агресією проти нашої країни до повного відновлення територіальної цілісності України.

Тримати порох сухим...

Говорячи про необхідність збереження діалогу з РФ, в НАТО розуміють, що інколи такий діалог, зокрема в публічній сфері може призвести до зворотного результату, коли в РФ зможуть використати це в своїх цілях – або для впливу на

єдність євроатлантичного співтовариства в питанні оцінки дій РФ, або для досягнення стратегічної переваги над Альянсом. Тому, зберігаючи в цілому примирливий тон заяв та стверджуючи, що «як і раніше відкриті для періодичного, цілеспрямованого і конструктивного діалогу з Росією» тут на всяк випадок продовжують нарощувати власні можливості по недопущенню можливості успіху РФ в будь яких агресивних діях по відношенню до Альянсу. Так в НАТО констатували, що виконання заходів в рамках прийнятого на саміті в Уельсі Плану дій щодо готовності НАТО (Readiness Action Plan, RAP) значно підвищило готовність, оперативність і гнучкість Альянсу в умовах безпекового середовища, що суттєво змінилось в зв'язку з діями РФ. В Комюніке ще раз наголосили на тому, що саме RAP відповідає на виклики, пов'язані з Росією та їх стратегічні наслідки.

Заходи з гарантування безпеки, що було здійснено в рамках RAP забезпечили безперервну військову присутність, на ротаційній основі і значну активність в східній частині Альянсу, яка в більшій мірі піддається загрозам з боку РФ. В НАТО впевнені, що ці заходи оборонного характеру демонструють колективну солідарність і рішучість захищати всіх союзників.

До більш широких заходів в рамках реалізації RAP, що вже втілено в життя в НАТО відносять такі:

- посилено Сили реагування НАТО (СРН), підвищено їх готовність та істотно збільшено розмір, що робить цей елемент більш здатними і гнучкими і спроможним формувати з'єднання об'єднаних сил дивізійного рівня, до складу якого можуть входити повітряні, морські компоненти, а також підрозділи сил спеціальних операцій;
- створено нові Об'єднані сили високого ступеню готовності до дій (Very High Readiness Joint Task Force, VJTF), що здатні до дій вже протягом 2-3 діб. При цьому ці сили були сертифіковані та готові до використання з 2015 року, а план ротації підрозділів з 7 країн, що будуть формувати VJTF (Франція, Німеччина, Італія, Польща, Іспанія, Туреччина, Сполучене Королівство) затверджено вже на період до 2022 року;
- створено вісім багатонаціональних підрозділів інтеграції сил НАТО (NATO Force Integration Unit, NFIU), що повинні будуть забезпечити оперативне розгортання сил НАТО (Об'єднаних сил високого ступеню готовності до дій; та складових елементів сил відповіді НАТО – NATO Response Force elements, NRF) для посилення можливостей Альянсу по здійсненню дій у відповідь на можливу агресію;

- вжито необхідних заходів для підвищення здатності НАТО посилитись за рахунок нових проєктів в області інфраструктури і підвищення гнучкості в швидкому переміщенні сил по території країн-членів Альянсу;
- в рамках структури сил НАТО, створено штаб багатонаціонального корпусу Північний-Схід в Польщі, а також засновано штаб багатонаціональної дивізії Південний-Схід, які здатні прийняти командування підрозділами інтеграції сил НАТО і забезпечити гнучкість управління і контролю в цих регіонах;
- прийняте рішення посилити Постійний компонент військово-морських сил НАТО додатковими можливостями;
- розширено програму навчань НАТО;
- підсилено можливості з розширеного планування та прискореного прийняття рішень з метою забезпечення як військового, так і політичного реагування;
- погоджено стратегію по ролі НАТО в боротьбі з гібридною війною, яка здійснюється в координації з ЄС.
- прийнято рамкові заходи по адаптації НАТО у відповідь на зростаючі виклики і загрози з півдня.

В НАТО стверджують що ці заходи по адаптації залишатиметься основною рушійною силою військо-

вої адаптації НАТО і повинні бути актуальними протягом тривалого часу.

Говорячи про досягнуте, в НАТО також планують і далі підсилювати власні спроможності зосередившись на речах, що мають суттєво підвищити оборонну спроможність Альянсу.

Зокрема, тут зосередяться на розвитку системи стратегічного прогнозування розвитку обстановки шляхом посилення власних розвідувальних можливостей. Так, в НАТО проведуть розвідувальну реформу, яка, як тут стверджують «повинна бути постійним процесом», метою якого є забезпечити своєчасне виявлення загроз, планування операцій, та процес прийняття рішень в Альянсі. В рамках реформи буде створено новий об'єднаний підрозділ розвідки та безпеки (Joint Intelligence and Security Division), який буде очолюватись помічником Генерального секретаря з питань розвідки і безпеки. Основною метою діяльності нового підрозділу буде «забезпечення більш ефективного використання наявного персоналу і ресурсів, а також забезпечення максимально ефективного використання розвідувальної інформації, що надається союзниками».

Велика увага приділятиметься реалізації Спільної розвідувальної програми (Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, JISR),

що була прийнята на саміті в Чикаго в 2012 році і вже частково реалізована. В підсумковому документі відзначили, що реалізація JISR сприяла підвищенню ситуаційної поінформованості Сил реагування НАТО через підвищення кваліфікації кадрів в сфері збору та обміну інформацією та оперативними даними. Також в НАТО сприятимуть подальшому обміну оперативною інформацією, в тому числі, за допомогою платформ і мереж НАТО і оптимізації використання багатосторонніх платформ і мереж для підвищення загальних можливостей по реалізації Спільної розвідувальної програми.

Наступним заходом з посилення можливостей Альянсу є розвиток військово-морської складової. В Альянсі покладають на неї чотири завдання: участь в колективній обороні і стримуванні, врегулюванні криз, забезпечення колективної безпеки, а також безпеки на морі. Наріжним каменем морських спроможностей Альянсу є Постійні військово-морські (Standing Naval Forces) і вони повинні бути посилені і стати частиною розширених сил відповіді НАТО. На цей час в НАТО активно працюють над розробкою морської стратегії Альянсу, а також концепцією майбутніх морських операцій НАТО, які, як тут вважають є ключем до морської могутності НАТО. Увага до розвитку морських сил НАТО в першу чергу

спричинена загрозами Альянсу з боку РФ, зокрема на Балтиці та в Північній Атлантиці, які тісно пов'язані, в тому числі, з російською «антидоступною» концепцією (anti-access/area denial concept – A2/AD) на європейському театрі дій, яка передбачає відокремленням акваторії Балтійського моря в разі конфлікту з НАТО. Крім того, в НАТО можуть бути суттєво стурбовані загрозами для шляхів комунікацій, що спричинені діями Китаю в Південно-Китайському морі – і тут також морські спроможності НАТО, як ніколи – наразі.

Безпека – понад усе

Найбільшою відповідальністю НАТО в підсумковому документі названо захист та оборону території і населення країн Альянсу від нападу, як це передбачено в статті 5 Вашингтонського договору. І тут висловлюють рішучість у відсічі можливої агресії «Ніхто не повинен мати сумніви в рішучості НАТО, якщо безпека будь-якого з його членів виявиться під загрозою. НАТО буде підтримувати весь спектр можливостей, необхідних для стримування і захисту від будь-якої загрози безпеки і безпеки нашого населення, де б вона не виникла».

В НАТО роблять ставку на ефективне стримування та оборону на основі відповідного поєднання можливостей ядерних сил, звичайних сил і протиракетну оборону.

В НАТО роблять ставку на ефективне стримування та оборону на основі відповідного поєднання можливостей ядерних сил, звичайних сил і протиракетну оборону

Значущим є те, що на саміті НАТО в Варшаві визнали «кіберпростір у якості сфери здійснення операцій, в якій НАТО має захищати себе так само ефективно, як це робить в повітрі, на суші і в морі»

Тут наголошують на тому, що «до тих пір, поки існує ядерна зброя, НАТО залишатиметься ядерним альянсом» і розраховують на ядерні потенціали країн-членів – в першу чергу США, а також Великої Британії та Франції. При цьому В Альянсі зазначають, що в питанні ядерного стримування пріоритетне значення буде й надалі віддаватись американській ядерній зброї передового базування, що розміщена в Європі.

Наголошуючи на тому, що основною метою ядерного потенціалу НАТО є збереження миру, запобігання примусу і стримування агресії тут говорять про те, що «будь-яке застосування ядерної зброї проти НАТО докорінно змінити характер конфлікту», натякаючи таким чином на можливість нанесення ядерного удару у відповідь. Хоча поки що оптимістично стверджують, що «обставини, при яких НАТО, можливо, доведеться використовувати ядерну зброю є вкрай малоімовірними».

Протиракетну оборону в підсумковому документі Варшавського саміту також відносять до елементів стримування, хоча розуміють, що цей елемент не може замінити ядерну зброю. Зокрема, у Варшаві країни-члени НАТО підтвердили рішучість в розвитку системи протиракетної оборони. Основні заходи були визначені на саміті в Лісабоні в 2010 році і передбачають розгортання елементів ПРО на те-

риторії окремих країн-членів НАТО на східному та південному флангах. Незважаючи на протести з боку РФ, в НАТО погодили подальші дії з розвитку власних можливостей з протиракетної оборони і, констатували певні успіхи в цьому напрямку, поставили собі за завдання завершення етапу створення наступного ключового елемента протиракетної оборони НАТО – системи командування та управління, побудова якої стане рубежем готовності системи ПРО НАТО до застосування за призначенням.

Значущим є те, що на саміті НАТО в Варшаві визнали «кіберпростір у якості сфери здійснення операцій, в якій НАТО має захищати себе так само ефективно, як це робить в повітрі, на суші і в морі». Це означає, що будь-які кібер-атаки проти країни члена-НАТО будуть тут розглядатись тут як привід застосування ст.5 Вашингтонського договору та забезпечення колективної оборони, в тому числі і шляхом проведення адекватних дій у відповідь. Це, наряду з розвитком можливостей НАТО по веденню активних дій в кібер-просторі, може суттєво охолодити деякі гарячі голови, що намагались перевірити реакцію Альянсу на напади в віртуальному просторі на цивільні та військові об'єкти країн-членів НАТО. Тут також наголошують, що розвиваючи спільні спроможності, не забувають і про те, що «кожен со-

юзник буде виконувати свою відповідальність, щоб поліпшити свою стійкість і здатність швидко і ефективно реагувати на кібер-атаки, в тому числі і в гібридних контекстах».

В Альянсі також оптимістично стверджують, що «зробили кроки, щоб забезпечити нашу здатність ефективно вирішувати проблеми, пов'язані з гібридною війною, де спостерігається застосування широкого, складного і адаптивного поєднання традиційних і нетрадиційних засобів, а також явних і прихованих військових, воєнізованих формувань і цивільних заходів». Тут ставлять собі за заслугу те, що прийняли стратегію і дієві плани реалізації ролі НАТО протидії гібридній війні. В Альянсі вважають, що «основна відповідальність по реагування на гібридні загрози або безпосередній напад лежить на цільовій нації» однак рішуче заявляють про те, що «в НАТО готові надати допомогу союзнику на будь-якій стадії гібридної кампанії – в рамках колективної оборони. І тут рішуче заявляють про готовність застосувати статтю 5 Вашингтонського договору в разі гібридної агресії проти одного з членів Альянсу.

Український контекст

Незважаючи на те, що в Україні звучать голоси незадоволених результатами Варшавського Саміту

для нашої країни, він дійсно став історичним в оцінці Альянсом ролі та місця України для загальноєвропейської та євроатлантичної системи безпеки. Десять зі 139 пунктів підсумкового документа Варшавського саміту НАТО прямо чи опосередковано торкаються України.

Як і очікувалось, на саміті у Варшаві було надіслано потужний політичний сигнал про підтримку України. Зокрема, єдині в НАТО в питанні оцінці агресії проти України і підтримці відновлення територіальної цілісності нашої країни. «Ми будемо твердими в нашій підтримці суверенітету України і територіальної цілісності в рамках її міжнародно визнаних кордонів і права України вирішувати своє власне майбутнє і курс зовнішньої політики, вільної від втручання ззовні, як це викладено в Заключному акті Гельсінкі», — зазначено в Комюніке за результатами саміту.

Також в НАТО впевнені, що «незалежною, суверенною і стабільною Україною, що твердо віддана демократії та верховенству права, є ключем до євроатлантичної безпеки». Ця фраза в Комюніке є даниною внеску нашої країни в забезпечення безпеки Альянсу і відображення розуміння того, що Україна стримує реальне просування РФ на Захід та дала, цінною життів своїх захисників можливість країнам НАТО на сьогодні бути «готовими та рішучими» відповісти на агресивні дії з боку РФ.

***В НАТО наголошують, що
«співробітництво НАТО-Україна є
важливою частиною вкладу
Північноатлантичного союзу в
зусилля міжнародного
співтовариства щодо проектуєть
стабільності в євроатлантичному
регіоні і за його межами»***

***Україна отримує найбільшу в історії
НАТО допомогу***

Аналіз виступів та під час Саміту та документів, що там були прийняті, дозволяє стверджувати, що в НАТО є і розуміння того, що на цей час Україна є чи не єдиною країною в світі, що має унікальний досвід протистояння одній з найпотужніших у військовому відношенні країн світу. Тут також свідомі того, що підрозділи ЗСУ вирішували та продовжують вирішувати завдання по захисту та обороні власної території в умовах, в яких в самому Альянсі не мали змоги перебувати: активно-го застосування засобів радіоелектронної боротьби, всебічного використання безпілотних літальних апаратів та активного використання різноманітних засобів ураження в тому числі великокаліберних артилерійських систем та реактивних систем залпового вогню. Цей досвід є дуже затребуваний Альянсом і буде ним адаптуватись через програми спільних навчань.

З огляду на це в НАТО наголошують, що «співробітництво НАТО-Україна є важливою частиною вкладу Північноатлантичного союзу в зусилля міжнародного співтовариства щодо проектуєть стабільності в євроатлантичному регіоні і за його межами». Тут ще не можуть з огляду на внутрішні і зовнішні фактори, відкрито заявити про бажаність та підтримку вступу України до НАТО, однак готові розвивати співробітництво до повної взаємосумісності на політичному,

воєнному та законодавчому рівнях, коли б вступ нашої країни до лав Альянсу міг би стати лише формальністю.

Основний результат для України на саміті НАТО у Варшаві полягає в ухваленні Комплексного плану підтримки України. На 10-ти сторінках цього документу прописані напрямки, за якими Альянс готовий співпрацювати.

Відповідно до Комплексного плану, Україна отримує найбільшу в історії НАТО допомогу. Документ передбачає структурну реформу Збройних сил України та системи командування, оптимізацію логістики та спільні тренування, закупівлю обладнання та навчання його експлуатації, переорієнтування оборонно-промислового комплексу на стандарти НАТО. Загалом у тексті розписані 40 пунктів співпраці та допомоги.

Тож поєднання потужної політичної підтримки та не менш потужної практичної взаємодії наряду з заявами НАТО про підтримку суверенітету України і територіальної цілісності дає потужний привід для оптимізму українців. Залишається лише трансформувати цей оптимізм в реальні дії по наближенню України до стандартів Альянсу – від адаптації наших збройних сил, які вже пройшли велику відстань на цьому шляху, приведення оборонної промисловості у відповідність до стандартів НАТО і до повної адаптації законодавчої бази.

Післямова

Досвід показує, що прийняті на власних Самітах рішення Альянс завжди втілює в життя – може не спішно, але невпинно. Є всі підстави вважати, що не стануть винятком і рішення Варшавського саміту, в основі яких лежить розуміння керівництвом НАТО та країн-членів загроз з боку РФ. **Є великі сподівання на те, що анонсоване керівництвом НАТО Засідання Ради Росія-НАТО, яке має відбутись вже**

незабаром 13 липня ц.р. в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі, буде використано як раз для того, щоб довести продемонструвати російському керівництву одностайність країн-членів НАТО в засудженні дій РФ, що дестабілізують міжнародну та безпекову ситуацію та рішучість у виконанні тих рішень Варшавського Саміту, що мають покласти край безкарним діям росіян і стануть основою для повернення миру в Україну.

Екологічна безпека Польщі: Здобутки та недоліки. Проекція на Україну

*Яцек Пакула (Jacek Pakula),
Університет Миколи Коперника, Польща*

Одним із ключових викликів цього процесу були вічні пошуки золоті середини між розвитком промисловості та екологією

Польща більше ніж 10 років є членом Європейського Союзу та має до цього ще 15 т.зв. підготовчих років. Хоча екологічна безпека ніколи не була центральною темою польської політики – ключовими природно були реформи державних інституцій, економічна безпека, оборонний сектор, розвиток промисловості та розбудова інфраструктури – вже з 1989 року Варшава з різним успіхом намагалася запроваджувати екологічні стандарти над Віслою.

Екологічні дилеми: дороги чи екостандарти?

Одним із ключових викликів цього процесу були вічні пошуки

золоті середини між розвитком промисловості та екологією. Варто пам'ятати, що за визначенням укріплення екологічної безпеки створює потенційні перешкоди для розвитку економіки, інфраструктури чи промисловості. Історія Польщі після 1989 року - це власне історія пошуку балансу між цими двома процесами: розвитком економіки та зміцненням екологічної безпеки. Наприклад, відома екологічна програма Natura 2000 і до сьогодні багатьма ототожнюється з блокуванням інвестицій, в т.ч. на побудову автобанів.

Іншим спірним питанням була і залишається доля вугільних шахт. Екологи б'ють на сполох, що викиди

У випадку з розвитком екологічної культури та стандартів Польщі не вдалося уникнути певних спотворень

Польське суспільство все ще знаходиться в перехідному періоді екологічного розвитку

з цих об'єктів завдають серйозної шкоди навколишньому середовищу через забруднення повітря. Проте, потреби поставок енергії ніхто не відміняв, що робить дискусії з цього приводу безкінечними. Екологи відповідають, що енергію можна отримувати з інших джерел, як наприклад, вітроенергетика, але інша група екологів з цим категорично незгодна, оскільки це може завдавати шкоди шляхам польотів деяким видам птахів...

Ці приклади демонструють складність прийняття рішення щодо, здавалось би, найбанальнішої проблеми. Де-факто за бажання будь-яку інвестицію чи інфраструктурний проект можна поховати через «невідповідність екологічним нормам». Більше того, аксіомою при обговоренні екологічної проблематики має бути факт, що цілковите усунення негативного впливу людини на навколишнє середовище є неможливим. Відповідно можна говорити лише про мінімізацію негативних наслідків. Також не слід забувати і про тіньові інтереси бізнес-груп, які в досягненні своїх цілей часто беруть на озброєння тему екології.

У випадку з розвитком екологічної культури та стандартів Польщі не вдалося уникнути певних спотворень. Справа в тому, що Польща свого часу захопилася модою на «все екологічне». З одного боку, маємо агротуризм або промисловий здо-

рового харчування, які окрім покращення екології забезпечують нові робочі місця. Але в той же час це перетворилося на обґрунтування реалізації тих чи інших витрат з державних та недержавних джерел. Наприклад, на низці польських автобанів, які було побудовано протягом останніх років, були облаштовані шумові екрани там, де вони не були потрібні. Очевидно все це генерувало додаткові кошти центральному та місцевим бюджетам. Причому відносно легкий доступ до коштів бюджету ЄС провокує такі неефективні витрати ресурсів. В засобах масової інформації пройшла хвиля відповідних дебатов, а серед винних називався навіть Євросоюз зі своїми правилами, що показує абсурдність ситуації та легкість, із якою можна маніпулювати екологічною тематикою.

Також польське суспільство все ще знаходиться в перехідному періоді екологічного розвитку. Ще недостатньо вбудованими в свідомість є модель екологічної безпеки, яка включає такі очевидні її елементи, як економне використання електроенергії чи води або відсутність сегрегації відходів, або, що правда рідше, викидання їх в недозволених місцях. Якщо катастрофи, що мають місце час від часу, та їхні наслідки викликають багато медійного шуму, то щоденна діяльність людини, яка має не менш негативні наслідки для природи, є не сильно

привабливою для медіа. Саме тому на окрему увагу заслуговує питання екологічної освіти. Все частіше в Польщі вона подається як один із ключових інструментів підвищення рівня екологічної безпеки.

Екоосвіта та гроші

Попри низку очевидних успіхів Польщі з точки зору покращення екологічної ситуації в країні експерти звертають увагу на відносно низький рівень суспільної свідомості щодо цього питання. Нажаль, основну частину роботи проводять переважно лише неурядові організації через різноманітні конкурси чи публічні акції з нагоди Дня Планети. Проте, ці зусилля не є системними, і вони за визначенням не можуть призвести до прориву. Тому все частіше лунають аргументи на користь введення відповідного предмету в школах. Не менш важливо, щоб таке навчання мало практичний характер і допомогло закріпити звички економити воду, вимикати світло, сегрегувати сміття, тощо. Також екологічна освіта має охоплювати не лише дітей шкільного віку, але й чиновницький корпус, який впливає на прийняття тих чи інших рішень, безпосередньо пов'язаних з екобезпекою.

Поки що ці постулати залишаються в теорії, а на практиці було лише введено відповідні курси у вищих навчальних закладах, а в Університеті Миколи Коперника (м.

Торунь) відкрито навіть спеціалізовану кафедру Права Охорони навколишнього середовища. Проте, цього мало. Фактично нереально масово навчити людей сегрегувати сміття чи окремо викидати батарейки або ліки. Все частіше до відповідних інформаційних кампаній підключаються ЗМІ, в яких побільшало відповідних реклам, а також навчальних фільмів. Герої улюблених серіалів чи передач між рядків піднімають важливі для екологічної безпеки питання, що з часом може вилитися в підвищення рівня свідомості.

Проте, лише самими лозунгами, курсами в університетах чи навіть інформаційною кампанією в ЗМІ не можна досягнути суттєвого та швидкого прогресу в свідомості громадян. Та і загалом освіта ніколи сама по собі не була достатнім засобом. Саме тому охорона навколишнього середовища в Польщі охоплює ще й інші механізми значно більш дієвого характеру.

Першим і найважливішим є превентивні дії. Вони зводяться до чітких правових норм, згідно з якими порушення екологічних стандартів регулюються кримінальним та адміністративним кодексом. Слід відзначити, що лише існування норм права недостатнє без його системного застосування. Тому важливо розуміти, що право насправді застосовується на практиці. Наприклад, нелегальне вирубування дерев

Одну з ключових ролей відіграло створення привабливих фінансових умов на розвиток екологічних проєктів для громадян

Не можна забувати - високий рівень екологічної безпеки недосяжний в умовах хворих державних структур та проникаючої корупції

дуже рідко коли сходять з рук і карається суворими штрафами. Всі пам'ятають історію трирічної давнини, коли за вирубку однієї тополі суд присудив 150 тис. злотих штрафу. Справою займався навіть Конституційний Суд, і штрафи врешті-решт були знижені. Однак вони залишилися істотними – залежно від діаметру зрізаного дерева – на рівні плюс-мінус 15 тис. злотих (95 тис. гривень). Такі правила ефективно відбивають бажання до неlegalних дій щодо природних ресурсів.

Інший механізм можна назвати економічним. Як уже було сказано, громадяни ще вчаться економити воду, електроенергію чи тепло. А найкращим для цього інструментом впливу є високі ціни на енергоносії. Таким чином, простір для неефективного використання енергоресурсів, що відповідно завдає шкоди екосистемі, поступово звужується.

Також одну з ключових ролей відіграло створення привабливих фінансових умов на розвиток екологічних проєктів для громадян. Ще на початку дев'яностих років було створено Національний фонд охорони навколишнього середовища та водних ресурсів. Фонд фінансує або кредитує екологічні ініціативи пересічних громадян, органів місцевого самоврядування (в кожному воєводстві створено територіальне відділення Фон-

ду), промислових об'єктів, тощо. Найчастіше фінансуються модернізація об'єктів очищення стічних вод, утеплення будинків, обмеження викидів в повітря чи заходи з ресайклінгу.

Проте, рівень фінансування виглядав по-різному протягом останніх 25 років. Суттєве збільшення фіндопомоги мало місце лише тоді, коли процес інтеграції Польщі з ЄС почав набирати оберти. Наступний прорив в цьому плані стався вже після вступу країни в ЄС. Загалом у період 1989–2014 рр. Польща інвестувала 60 млрд. злотих (близько 378 млрд. гривень) в екологічні проєкти. З них 60% Варшава профінансувала власними силами, решта 40% - з джерел ЄС.

На завершення додамо, що не можна забувати — високий рівень екологічної безпеки недосяжний в умовах хворих державних структур та проникаючої корупції. За таких обставин шанс на дотримання тих чи інших екологічних норм або шанс на уникнення використання теми у власних цілях буде зведено до нуля. Тому підвищення рівня екобезпеки Польщі, яке ми спостерігали протягом 25 років, могло відбутися завдяки ширшому успіху структурних реформ в країні. І, хоча ще не все зроблено, Польща знаходиться на правильному шляху. Здається, що ключовим в цьому контексті ви-

кликот для поляків є визначення
золотої середини між динамічним
розвитком інфраструктури (доріг,
промислових об'єктів) з одного
боку та екостандартами з іншого.

Адже, до кожного умовного еколо-
гічно чистого туристичного
агрооб'єкту непогано було б доїха-
ти гарною європейською доро-
гою...

Воздушно-космические силы России. Часть 2. Анализ ВКС и их перспективы

Юрий Бараш,
член Экспертного Совета ЦИАКР

Анализ организации и вооружения армий ВКС показывает, что все они представляют собой оперативные объединения, каждое из которых включает 1-2 смешанные авиадивизии (исключение – 14-я армия, имеющая авиабазу боевой авиации), 2-3 авиабазы АА или бригаду АА и отд. вертолётные полки, части обеспечения (могут быть отд. полк связи, центр обслуживания, склады, комендатура и др.), а также 2-3 дивизии ПВО. Кроме того они могут включать дополнительные авиабазы (в т.ч. находящиеся на территории союзных государств). Всего есть 4 армии ВКО (6-я в ЗВО, 4-я в ЮВО, 14-я в ЦВО и 11-я в ВВО).

Смешанная авиадивизия включает 3-7 авиаполков (1 бомбардировочный, 1-3 истребительных, может быть 1-2 штурмовых, 1 разведывательный, 1-3 смешанных, 1 вертолётный и т.д.). Всего есть 5 САД (105-я, 1-я, 27-я, 303-я, создаваемая) и они включают:

- 105-я (6 авиаполков): 2 сап (1 с Су-34/Ан-30, 1 с Су-24М/МР/МиГ-31БМ), 3 иап (1 с Су-27/27П, 1 с Су-27/27П/МиГ-31БМ/БСМ, 1 с МиГ-29СМТ), сап (Ан-12БК/26/30/72, Ту-134, Ил-22, Ми-8);
- 1-я (7 авиаполков): бап (Су-34), 2 шап (Су-25СМ), 2 иап (1 с Су-30СМ/МиГ-29, 1 с Су-27/27П/27СМ), сап (Су-24М/

- МР) и сап (Ан-12БК/26, Ил-20М);
- 27-я (3 авиаполка): сап (Су-24М/25СМ), иап (Су-27/27П/27СМ), вп (Ми-8АМТШ/35М/26, Ка-52);
 - 303-я (6 авиаполков): бап (Су-24М/М2/34), шап (Су-25СМ), 2 иап (1 с Су-27СМ/35С/МиГ-31БСМ, 1 с Су-27СМ/30СМ/35С), рап (Су-24МР), сап (Ан-12/26);
 - создаваемая САД (2 авиаполка): шап (Су-25СМ, формируется), иап (Су-30СМ) и АБ (Ми-8/8АМТШ/Ми-24П).

Бомбардировочные и истребительные авиаполки имеют по 2-3 эскадрильи (24-36 самолётов), штурмовые, вертолётный и разведывательный авиаполки – по 2 эскадрильи (24 самолёта/вертолёта). В эскадрилье по штату 12 самолётов. В истребительных полках дополнительно может быть по 1-2 учебно-боевых звена (4-8 двухместных самолётов). Смешанные авиаполки имели по 2-3 эскадрильи (бомбардировочную, истребительную и разведывательную, либо бомбардировочную и разведывательную), 3 смешанных авиаполка оснащены транспортными самолётами и вертолётами.

Авиабаза АА обычно включает 2 эскадрильи по 12-16-20 вертолётов (1-2 с ударными Ми-24П/ПН или Ми-28Н или Ка-52 и 1 с транспортными Ми-8/8АМТШ/МТВ-5).

Также может быть 2 звена ударных вертолётов Ми-35М, 2 звена тяжёлых вертолётов и 2 звена вертолётов РЭБ Ми-8ПП/МТПР-1. Всего есть 6 АБ АА (549-я, 378-я, 48-я, 562-я, 575-я и 573-я). Планируется переформировать их в бригады АА или отд. вертолётные полки и переоснастить новыми вертолётами. Сейчас АБ АА включают:

- 549-я: 2 вэ (1 с Ми-24ПН/28Н, 1 с Ми-8), звено Ми-35М;
- 378-я: 2 вэ (1 с Ми-24П, 1 с Ми-8), 2 звена Ми-8ПП/МТПР-1;
- 48-я: 2 вэ (1 с Ми-24П, 1 с Ми-8), звено Ми-26;
- 562-я: 2 вэ (1 с Ми-24П, 1 с Ми-8АМТШ);
- 575-я: 3 вэ (1 с Ми-24П, 1 с Ка-52, 1 с Ми-8АМТШ);
- 573-я: 2 вэ (1 с Ми-24П, 1 с Ми-8АМТШ), 2 звена Ка-52 и 2 звена Ми-26.

Бригада АА пока включает до 4-х эскадрилий и до 5 звеньев. Имеются 2 бригады АА (15-я и 16-я), всего планируется иметь 4. Бригады АА пока включают:

- 15-я: 4 аэ (1 с Ми-24П, 1 с Ми-28П, 1 с Ка-52, 1 с Ми-8), 2 звена Ми-35М и звено Ми-26;
- 16-я (разворачивается): 1 вэ Ми-28Н, 2 звена Ми-8АМТШ, 2 звена Ми-26, звено Ми-8МТПР-1.

Отд. вертолётный полк пока включает до 3-х эскадрилий и до 2-х звеньев. Всего имеются 2 отд. полка (в т.ч. 55-й) плюс 39-й полк в составе 27-й САД. В сумме плани-

Сравнение армий ВКО показывает, что наиболее сильной по боевому потенциалу авиации является 4-я

руется иметь до 10 отд. вертолётных полков. Сейчас они включают:

- 55-й: 3 вэ (1 с Ми-35М, 1 с Ми-28Н, 1 с Ми-8АМТШ);
- ? : 3 вэ: 3 вэ (1 с Ми-35М, 1 с Ми-28Н, 1 с Ми-8МТВ-5);
- 39-й: 2 вэ (1 с Ми-35М, 1 с Ка-52), звено Ми-8АМТШ, звено Ми-26.

Дивизия ПВО включает 2-7 полков (1-5 зенитно-ракетных и 1-3 радиотехнических). Всего в армиях ВКС 9 дивизий ПВО (2-я, 32-я, 51-я, 31-я, 76-я, 41-я, 93-я, 25-я и 26-я). Они включают:

- 2-я: 1 зрп С-400/С-300ПМ (2/2 д-на), 1 зрп С-300В/Бук (2/1 д-н), 3 зрп С-300ПС (с 4, 4 и 2 д-нами), 2 ртп;
- 32-я: 2 зрп С-300ПС (по 1 д-ну), 3 ртп;
- 51-я: 1 зрп С-400/С-300ПС (2/1 д-н), 1 зрп С-300ПМ (3 д-на), 1 зрп Бук (2 д-на), 2 ртп;
- 31-я: 2 зрп С-300ПМ (по 2 д-на), 1 ртп;
- 76-я: 3 зрп С-300ПС (с 2, 2 и 3 д-нами), 1 ртп;
- 41-я: 1 зрп С-400/С-300ПМ (3 д-на), 1 зрп С-300ПМ (3 д-на), 1 зрп С-300ПС (3 д-на), 1 ртп;
- 93-я: 2 зрп С-400/С-300ПС (по 2/1 д-на), 1 ртп;
- 25-я: 1 зрп С-300В (2 д-на), 2 зрп С-300ПС (с 5 и 3 д-нами), 2 ртп;
- 26-я: 1 зрп Бук (2 д-на), 1 ртп;

Кроме того, в 1-й армии ПВО и ПРО есть 2 дивизии ПВО (4-я и 5-я), а в ВМФ есть 3 дивизии ПВО (1-я, 44-я и 53-я). Их состав включает:

- 4-я: 2 зрп С-400/С-300ПМ (по 2/1 д-на), 3 зрп С-300ПМ (по 3 д-на), 1 ртп;
- 5-я: 2 зрп С-400/С-300ПМ (по 2/1 д-на), 3 зрп С-300ПМ (с 2, 2 и 3 д-нами), 1 ртп;
- 1-я: 1 зрп С-400/С-300ПМ (по 2/2 д-на), 1 зрп С-300ПМ (2 д-на), 1 зрп С-300ПМ/ПС (2/2 д-на), 1 зрп С-300ПС (4 д-на), 2 ртп;
- 44-я: 1 зрп С-400/С-300ПС (по 2/1 д-на), 1 зрп С-300В (3 д-на), 1 ртп;
- 53-я: 1 зрп С-400 (3 д-на), 1 ртп.

Отсюда дивизия ПВО может иметь до 1-2 зрп С-400/300ПМ/ПС, до 1 зрп С-300В, до 1 зрп С-300В/Бук, до 3 зрп С-300ПМ, до 3 зрп С-300ПС, до 1 зрп С-300ПМ/ПС, до 1 зрп Бук.

Полки С-400/300ПМ/ПС имеют по 2 д-на С-400 (16 ПУ), 1-2 д-на С-300ПМ/ПС (8/9-16/18 ПУ) и обычно батарею с 6 ЗРПК Панцирь-С1.

Полки С-300В имеют по 2-3 д-на (8-12 ПУ-1, 4-6 ПЗУ-1, 16-24 ПУ-2, 8-12 ПЗУ-2). Полки С-300В/Бук имеют по 3 д-на (8 ПУ-1, 4 ПЗУ-1, 16 ПУ-2, 8 ПЗУ-2 С-300В; 6 ПУ и 3 ПЗУ Бук). Полки Бук имеют по 2 д-на (12 ПУ и 6 ПЗУ).

Полки С-300ПМ имеют по 2-3 д-на (16-24 ПУ). Полк С-300ПМ/ПС имеет 4 д-на (16 ПУ С-300ПМ и 18 ПУ С-300ПС). Полки С-300ПС имеют по 1-5 д-нов (9-45 ПУ).

Сравнение армий ВКО показывает, что наиболее сильной по бое-

**Второй по боевому потенциалу
авиации является 11-я армия ВКО**

вому потенциалу авиации является 4-я. Она имеет наибольшее число боевых самолётов (250), в т.ч. 112 ударных Су-24М/25СМ/34 плюс 44 многоцелевых истребителя Су-27СМ/30СМ (в сумме это 156 ед.). Также в армии больше истребителей/перехватчиков (104 Су-27/27П/27СМ/30СМ, МиГ-29) и учебно-боевых самолётов (22 Су-27УБ/УБП/30М2 и МиГ-29УБ), наибольшее число новых самолётов (68 Су-30СМ/М2/34) и модернизированных (76 Су-25СМ/27СМ).

Кроме того, 4-я армия имеет наибольшее число ударных вертолётов АА (99, в т.ч. 91 новый Ми-28Н/35М и Ка-52). И хотя в 4-й армии меньше ЗРК ПВО, чем в других армиях (только 99 ПУ и ПЗУ, что можно объяснить слабыми ВВС стран этого региона), зато она имеет наибольший ударный потенциал. А СВ Южного ВО имеют 187 ПУ и ПЗУ ЗРК (в т.ч. 72 нового С-300В4), что должно обеспечить надёжную ПВО СВ. В сумме ЗРК ВКС и СВ Южного ВО имеют 286 ПУ и ПЗУ, что является вторым показателем среди округов.

Объяснить такой мощный состав можно тем, что Южный ВО сейчас считается наиболее приоритетным. ВВС России применялись тут в обеих Чеченских войнах (1994-1996 и 1999-2009 годы), в войне против Грузии 2008 г. В 2014 г. они приняли участие в оккупации

Крыма, и для его защиты там уже сформированы 2 новые дивизии (27-я смешанная авиационная и 31-я ПВО). Сейчас 4-я армия ВКО находится в полной готовности к боевому применению против Украины.

Второй по боевому потенциалу авиации является 11-я армия ВКО. Она вторая по числу боевых самолётов (175), в т.ч. ударных (52 Су-24М/25СМ/34) плюс 88 многоцелевых истребителя Су-27СМ/30СМ/35С (в сумме это 140 ед.). Истребители и перехватчики составляют 91 Су-27СМ/30СМ/35С и МиГ-31БСМ. В армии довольно много новых самолётов (66 Су-30СМ/М2/34/35С) и модернизированных (57 Су-25СМ/27СМ).

Объяснить это можно тем, что Восточный ВО считается вторым по приоритетности. Китай имеет крупные ВВС, включающие, в т.ч. 543 относительно современных самолёта: 405 многоцелевых истребителей (73 Су-30МКК, 110 J-11В, 222 J-10/10А) и 138 истребителей (43 Су-27СК и 95 J-11). А ВВС Японии включают, в т.ч. 293 относительно современных самолёта (92 многоцелевых истребителя F-2 и 201 истребитель F-15J) [7]. Чтобы противостоять потенциальным налётам многоцелевых истребителей ВВС Китая и Японии, Восточный ВО также имеет кроме ЗРК ПВО 11-й армии ВКО (176 ПУ и ПЗУ, в т.ч. 32 С-400), 81 ПУ и ПЗУ ЗРК Бук

Третьей по боевому потенциалу авиации является 6-я армия ВКО

Самой слабой по боевому потенциалу авиации является 14-я армия ВКО

СВ ВВО и 24 ПУ ЗРК С-400 ТФ. В сумме это 281 ПУ и ПЗУ, что почти столько же, сколько в Южном ВО (286).

Третьей по боевому потенциалу авиации является 6-я армия ВКО. Она третья по числу боевых самолётов (146), в т.ч. ударных (35 Су-24М/25СМ/34) плюс 24 многоцелевых истребителя МиГ-29СМТ (в сумме это 59 ед.). Истребители и перехватчики составляют 88 Су-27/27П, МиГ-31БМ/БСМ и МиГ-29СМТ. В армии относительно немного новых самолётов (47 Су-34 и МиГ-29СМТ), а также модернизированных (36 МиГ-31БМ/БСМ).

Объяснить это можно тем, что с Западного ВО не планируется серьёзных наступательных действий. Что касается его оборонительных возможностей, то там, кроме 6-й армии ВКО (185 ПУ ЗРК, в т.ч. 16 С-400), базируется 1-я армия ПВО и ПРО (224 ПУ ЗРК, в т.ч. 64 С-400) и 80 ПУ РК ПРО А-135. Кроме того, СВ ЗВО имеют 162 ПУ и ПЗУ ЗРК, а БФ – 79 (в т.ч. 16 ПУ С-400). В сумме это 650 ПУ ЗРК (в т.ч. 96 С-400) и 80 РК ПРО, что говорит о том, что Западный ВО наиболее защищён с воздуха из всех округов. Это можно объяснить требованием обеспечения ПВО и ПРО Москвы и Московской обл., ПВО Санкт-Петербурга, Калининградской обл. и БФ.

Самой слабой по боевому потенциалу авиации является 14-я

армия ВКО. Она четвёртая по числу боевых самолётов (86), в т.ч. ударных (29 Су-24М/25СМ). Перехватчики составляют всего 45 МиГ-31Б/ДЗ/БС/БМ. В армии нет новых самолётов, а модернизированных всего 21 МиГ-31БМ. 14-я армия также имеет наименьшее число ударных вертолётчиков АА (32 Ми-24П, а новых вообще нет). Суммирование ЗРК 14-й армии (139 ПУ) и ЗРК Бук СВ Центрального ВО (72 ПУ и ПЗУ) даёт 211 ПУ и ПЗУ, что также является наименьшим показателем среди армий ВКО. Объяснить это можно тем, что Центральный ВО, расположенный в глубине страны, не считается приоритетным.

Перевооружение ВКС. К настоящему времени МО заключило контракты на поставку 387 боевых самолетов фронтовой и морской авиации новой постройки (12 Су-27МЗ, 24 Су-30М2, 80 Су-30СМ, 129 Су-34, 98 Су-35С, 20 МиГ-29СМТ/УБ, 24 МиГ-29КР/КУБР), а также 101 учебно-боевого самолета Як-130, из которых уже поставлено 244 (12 Су-27МЗ, 24 Су-30М2, 56 Су-30СМ, 74 Су-34, 48 Су-35С, 6 МиГ-29СМТ/УБ, 24 МиГ-29КР/КУБР) и 79 Як-130. Кроме того, ВВС России получили 1 новый стратегический бомбардировщик Ту-160 и 4 самолета наблюдения и разведки (2 Ту-214ОН и 2 Ту-214Р).

Важнейшей программой в боевой авиации остается создание

перспективного авиационного комплекса фронтовой авиации (ПАК ФА) – российского истребителя 5-го поколения. С 2010 г построены 7 прототипов ПАК ФА – самолетов Т-50, проходящих испытания. Всего до 2020 г планируется постройка 14 опытных/предсерийных и 12 серийных истребителей ПАК ФА, а массовое производство планируется начать в 2020-2021 г.

После 2020 г ожидаются первые результаты и двух других программ создания принципиально новых самолетов – перспективного авиационного комплекса дальней авиации (ПАК ДА, новый стратегический бомбардировщик) и перспективного авиационного комплекса транспортной авиации (ПАК ТА, тяжелый транспортный самолет). В ожидании ПАК ДА планируется возобновить производство модернизированных стратегических бомбардировщиков Ту-160М2 (50 ед.), а в ожидании ПАК ТА началось производство модернизированных транспортных самолетов Ил-76МД-90А (заказано 39 ед., уже поставлено 2). Кроме того, планируется закупка самолетов-заправщиков Ил-78М-90А на их базе.

Важным направлением стала модернизация остающейся в строю части парка боевых самолетов. К 2020 г должны быть модернизированы до 100 истребителей Су-27, до

150 истребителей МиГ-31, до 200 фронтовых бомбардировщиков и разведчиков Су-24М/МР, до 180 штурмовиков Су-25, до 30 дальних бомбардировщиков Ту-22М3, до 60 стратегических бомбардировщиков Ту-95МС и Ту-160. Начата модернизация самолетов ДРЛО А-50 и создаётся новый – А-100.

Особенно активно обновляется армейская авиация. В последние годы количество новых вертолетов, поставляемых МО, превышает 100 машин в год. К настоящему времени заключены контракты на 450 новых ударных вертолетов Ми-28Н, Ми-35М и Ка-52, из которых уже поставлено более 250. Ведутся закупки новых транспортных вертолетов серии Ми-8, закуплено 18 новых тяжелых транспортных вертолетов Ми-26 и более 70 легких вертолетов Ка-226 и «Ансат». Начиная с 2012 г для ВВС приобретаются новые управляемые авиационные вооружения, включая ракеты «воздух-воздух» РВВ-СД и РВВ-МД.

Большое внимание уделяется развитию беспилотных летательных аппаратов (БЛА). Сначала были закуплены легкие БЛА малой дальности различных российских производителей, а также были приобретены и собирались по лицензии израильские тактические БЛА. Одновременно развернуты программы создания в России различных БЛА большой дальности со

взлетным весом от 1 до 5 т, хотя приняты на вооружение они, видимо, будут только к 2020 г. Начата и разработка перспективных реактивных ударных БЛА.

С учетом планов закупок, в составе ВВС и морской авиации ВМФ России к 2020 г по оптимистичному сценарию может быть до 1500 боевых самолетов:

- св. 135 бомбардировщиков (16 Ту-160, 50 Ту-96МС, до 70 Ту-22М3);
- до 350 ударных и разведывательных самолетов (до 150 новых Су-34, до 200 модернизированных Су-24М и Су-24МР);
- до 180 штурмовиков (модernизированных Су-25СМ/Су-25УБ);
- до 820 истребителей (12 ПАК ФА, 100 Су-35С, 200 Су-30СМ, 24 Су-30М2, 100 модернизированных и новых Су-27СМ/СМ3, 120 не модернизированных Су-27 и Су-33, 150 модернизированных МиГ-31, 36 МиГ-35, 50 МиГ-29СМТ, 24 МиГ-29КР/КУБР).

Сейчас ВКС имеют 1082 боевых самолёта, а с морской авиацией ВМФ (165 ед.) – 1247 самолётов. То есть боевой состав ВВС России к 2020 г может увеличиться в 1,2 раз, и они сохранят 2-е место в мире по боевому потенциалу после ВВС США.

Также в ВС России осуществляется активное перевооружение системы ПВО. В ВКС и ВМФ уже поступило 25 комплектов д-нов

нового ЗРК С-400 (на 12 полков, всего 200ПУ) и 8,5 комплектов батарей нового ЗРПК малой дальности Панцирь-С1 (51 БМ). Только в 2016 г планируется поставка 5 комплектов ЗРК С-400. ЗРК С-300ПС модернизируются до уровня С-300ПМ, а РК ПРО А-135 – до уровня А-235. Поступают новые РЛС, средства управления, связи и РЭБ. Создаются ЗРК дальнего действия С-500 (должны выполнять не только задачи ПВО и тактической ПРО, но и стратегической ПРО), а также ЗРК средней дальности С-350 Витязь для замены части ЗРК С-300ПС.

Согласно ГПВ-2020, к 2020 г в ВКС намечалось иметь 28 полков (56 д-нов) ЗРК С-400 и 5 полков (10 д-нов) ЗРК С-500, а также 38 д-нов ЗРС С-350 и 20 батарей ЗРПК Панцирь-С1.

Эти планы уже скорректированы в сторону уменьшения (хотя ряд экспертов считают их недостаточными для обеспечения адекватной ПВО страны – по оценкам, для этого необходимо в 2 раза больше полков С-400 и в 5 раз – С-500). Согласно откорректированной ГПВ-2020 предполагается иметь только 5 д-нов С-500, будет уменьшено число д-нов С-400 и С-350. А по оценке ряда экспертов, ЗРК С-500 вообще ещё не поступит на вооружение к 2020 г.

Обязанности С-300ПС могут быть возложены на ЗРК С-350

Цена вооружения полка современных ЗРК очень велика и сравнима с ценой эсминца

ЗРК С-400, созданная на устаревшей элементной базе 1980-1990-х годов, считается громоздкой, дорогостоящей и энергоёмкой

(дальность поражения 120 км). Однако этот комплекс еще создаётся, и взять на себя задачи дальнобойных С-300ПМ и С-400 он не сможет. К тому же неясно, где он будет производиться серийно.

В начале производства ЗРК С-400 также выяснилось, что для этого не хватает заводских мощностей. Поэтому было срочно начато строительство двух заводов, что требует значительного времени и средств. Также нет данных о поступлении на вооружение ЗУР 40Н6 (дальность стрельбы до 400 км) и малогабаритных ЗУР 9М96 и 9М96М, позволяющих увеличить число ЗУР, готовых к пуску, в 4 раза. А без них эффективность ЗРК С-400 немногим выше, чем у ЗРК С-300ПМ2 (дальность стрельбы С-400 с ЗУР 48Н6ДМ – до 250 км, а С-300ПМ2 с ЗУР 48Н6-2 – до 200 км).

Цена вооружения полка современных ЗРК очень велика и сравнима с ценой эсминца. Объекты ПВО необходимо прикрывать с воздуха средствами ПВО малой дальности. Сегодня полки С-400 получают для этого ЗРПК Панцирь-С1 (по батарее из 6 БМ), но полки С-300ПС/ПМ и С-300В их не имеют. Также в прикрытии нуждаются радиотехнические полки и авиабазы. Кроме того, объекты ПВО требуют защиты с земли от действий террористов и спецназовцев. Например, полку ЗРК для

этого необходима, как минимум, рота мотострелков.

ЗРК С-400, созданная на устаревшей элементной базе 1980-1990-х годов, считается громоздкой, дорогостоящей и энергоёмкой. Но главный недостаток ЗРК С-400 (а также С-300ПС/ПМ и С-300В) – низкий темп перезарядки ПУ, и, если удар будет массированным, то даже при высокой точности стрельбы им не хватит ракет для поражения всех целей. Соответственно, если этих ЗРК будет мало, то США или даже Китай сумеют пресытить их массой ракет, самолетов и БЛА. Например, сообщалось, что США будут иметь к 2020 г до 100 тыс. крылатых ракет. Поэтому, как бы дорого это не было, но Россия будет вынуждена прикрывать как можно больше важных объектов. Нельзя забывать и про использование мощной ВКО в качестве средства стратегического сдерживания.

И, наконец, санкции Запада против России могут привести к значительному снижению её ВВП, уменьшению военных расходов и ассигнований на перевооружение войск ПВО и ВКО, а прекращение поставок западной элементной базы (техника войск ПВО и ВКО оснащена ею на 80%) снизит возможности ВПК России по производству указанной техники [8].

Существуют и другие серьезные проблемы реформирования и функционирования ВКС России, в т.ч.:

- нестабильность организационной структуры последних лет, вызванная непрерывным реформированием с 2008 г;
- неясная эффективность сложившейся к настоящему времени структуры с подчинением большей части ВВС ВО (ОСК). В частности, неясно, не ведет ли это к регионализации воздушной мощи вместо ее концентрации;
- не вполне ясный статус и перспективы развития созданных войск ВКО;
- сохраняющаяся в значительной мере отсталость методов применения ВВС на оперативном и тактическом уровнях, отсутствие опыта проведения современных крупных воздушных операций при противодействии противника;
- нехватка (которая, видимо, сохранится долго) современного авиационного вооружения;
- слабость современных средств разведки и целеуказания – в частности, отсутствие в ВВС подвесных прицельных контейнеров;
- недостаточная отработанность поступающих на вооружение новых видов современной авиатехники, которая, видимо, сохранится долго;
- сохранение в ВВС значительного количества устаревшей авиатехники, что порождает проблемы с

обслуживанием, ресурсом, аварийностью и т.д.;

- сохраняющаяся слабость беспилотной авиации, которая, видимо, сохранится надолго в отношении БЛА с большой дальностью и ударных БЛА.

Российская воздушная операция в Сирии. В этих условиях и с отмеченными достижениями и недостатками ВКС России начали боевые действия в Сирии. Операция стала первой серьезной практической проверкой итогов реформирования и возрождения российской военной авиации, и, как считают многие специалисты, эту проверку ВКС России выдержали.

В военно-политическом отношении основной сложностью российской операции в Сирии видится ее двоякий характер. Официальной целью кампании заявлено противодействие возникшему в огне сирийской и иракской гражданских войн «Исламскому государству» (ИГ), грозящему изменить всю карту Ближнего Востока, и ставшему открыто действующим террористическим государственным образованием. Однако, очевидно, что главной задачей российской интервенции в Сирии является поддержка сирийского президента Б. Асада и консолидации его военных и территориальных позиций, что создаст предпосылки для мирного урегулирования в Сирии (и для снятия вопроса о смещении Асада).

Для ВКС России действия в Сирии стали беспрецедентно важной операцией, позволившей впервые получить опыт обширной наступательной кампании во взаимодействии различных видов авиации, при координации с СВ и с иностранными партнерами (Сирия, Иран, Ирак)

Хотя очевидно, что пребывание российской авиационной группировки в Сирии затянется на долгие месяцы, Россия постарается не втягиваться в длительную войну, минимизировать собственные потери, тщательно и гибко выбирать «политические» цели для воздушных ударов, избегать военной конфронтации с западными военными силами в регионе, и, наконец, вовремя выйти из этой кампании.

Для ВКС России действия в Сирии стали беспрецедентно важной операцией, позволившей впервые получить опыт обширной наступательной кампании во взаимодействии различных видов авиации, при координации с СВ и с иностранными партнерами (Сирия, Иран, Ирак). Большое значение имеет уникальный для ВС России опыт развертывания и обеспечения действий экспедиционной авиационной группировки на значительном удалении от национальной территории.

Авиационная группа ВКС России в Сирии была развернута на сирийской авиабазе Хмеймим близ Латакии в сентябре 2015 г. Первоначальный состав авиагруппы включал 12 фронтовых бомбардировщиков Су-24М (модернизированных по вариантам М2 и Гефест-Т), 12 модернизированных штурмовиков Су-25СМ и Су-25УБ, 4 новых фронтовых бомбардировщика Су-34, 4 новых многоцелевых

истребителя Су-30СМ, 1 самолет радио- и радиотехнической разведки Ил-20М1, а также 12 ударных вертолетов Ми-24П и 5 транспортно-боевых вертолетов Ми-8АМТШ. Все самолеты и вертолеты прибыли с экипажами из различных строевых частей ВКС России.

В дальнейшем произошло наращивание самолетов группировки. В частности, 6 декабря 2015 г из России были переброшены 4 бомбардировщика Су-34, а 30 января 2016 г. – 4 новейших многоцелевых истребителя Су-35С. Для замены Су-24М, сбитого турецким истребителем 24 ноября, в январе 2016 г на Хмеймим прибыл бомбардировщик того же типа. Таким образом, к февралю 2016 г число российских боевых самолетов в Сирии было доведено до 40 единиц. Усиливалась и вертолетная группировка – в конце 2015 г доставлены 4 новых ударных вертолета Ми-35М и несколько транспортных Ми-8.

С 17 ноября 2015 г российская группировка ВКС на Хмеймим именуется авиационной бригадой особого назначения, и ее штаб управляет также авиацией, действующей по целям в Сирии с территории России.

А 14 марта 2016 г В. Путин заявил, что задачи, которые ставились военными в Сирии «в целом выполнены» и с 15 марта начался вывод части этой бригады в Россию.

Особенностью действий российской авиации в Сирии стало относительно масштабное применение высокоточного вооружения класса «воздух-поверхность»

Было выведено 4 самолёта Су-34, 12 Су-25М и 4 вертолёт Ми-35М, а взамен последних введено 4 новейших ударных вертолёта (2 Ми-28Н и 2 Ка-52). Позднее сообщалось, что число этих вертолётов выросло до 8. Сейчас бригада имеет 24 боевых самолёта (12 Су-24М, 4 Су-34, 4 Су-30СМ и 4 Су-35С).

Для обороны авиабазы Хмеймим была привлечена довольно крупная группировка российских наземных сил (до 3 тыс. чел.), включая подразделения спецназа, 810-й бригады морской пехоты ЧФ, 7-й десантно-штурмовой дивизии и ряда частей СВ. Группировка имеет танки Т-90А, различную бронетехнику и 152-мм буксируемые гаубицы «Мста-Б». Для прикрытия аэродрома с воздуха создана группировка современных средств ПВО, включающая ЗРК Бук-М2 и ЗРК Панцирь-С. В конце ноября 2015 г ПВО была усилена новейшими ЗРС С-400.

Снабжение российской военной группировки организовано по воздуху через территории Ирана и Ирака военно-транспортными самолётами Ил-76 и Ан-124, и морем – транспортными рейсами больших десантных кораблей, вспомогательных и транспортных судов ВМФ из Новороссийска и Севастополя в порт Тартус.

Особенностью действий российской авиации в Сирии стало относительно масштабное применение

высокоточного вооружения класса «воздух-поверхность». Впервые российской стороной применены корректируемые авиационные бомбы КАБ-500С со спутниковой системой наведения. Однако основную роль в поражении целей продолжают играть неуправляемые авиационные средства. Ударные вертолёты Ми-24П, Ми-35М, Ми-28Н, Ка-52 и штурмовики Су-25СМ активно используют неуправляемые ракеты, при этом неизбежно подставляясь под огонь имеющихся в распоряжении противника мало-высотных средств ПВО.

К началу февраля 2016 г число боевых вылетов ВКС России в Сирии достигло 6,6 тыс. Интенсивность действий группировки высокая (до 100 вылетов в сутки), а в конце ноября доходила до 150 (с учетом привлечения самолетов с российской территории). 17 ноября 2015 г впервые с начала операции в Сирии была задействована российская дальняя авиация – самолёты Ту-160, Ту-95МС и Ту-22М3. Ту-95МС и Ту-160 взлетали с аэродрома Энгельс Саратовской обл., а Ту-22М3 – с аэродрома Моздок в Северной Осетии. Стратегические бомбардировщики Ту-160 и Ту-95МС никогда до этого не участвовали в боевых действиях.

В ходе боевых вылетов в Сирию самолёты Ту-160 используют новейшие крылатые ракеты Х-101, самолёты Ту-95МС – Х-555 (переобо-

Российские ВКС впервые в своей истории в относительно больших количествах применяют высокоточное оружие, включая новейшие бомбы со спутниковой коррекцией КАБ-500С

рудованные в неядерный вариант ракеты Х-55), а бомбардировщики Ту-22М3 – обычные бомбы. Всего к настоящему времени самолетами дальней авиации с территории России в Сирию совершено 187 боевых вылетов. Самолеты Ту-95МС и Ту-160 произвели 97 пусков крылатых ракет.

Безусловно, удары крылатых ракет воздушного базирования по объектам в Сирии не были вызваны военной необходимостью и стали чистой военно-политической демонстрацией потенциала ВС России.

Для сопровождения бомбардировщиков дальней авиации привлекались истребители Су-27СМ и Су-30СМ с дозаправкой в воздухе. С декабря 2015 г над Сирией действует самолет ДРЛО А-50, обеспечивающий контроль воздушного пространства и также играющий роль воздушного КП. Машина совершает полеты с аэродрома Моздок.

Некоторые итоги и оценки действий ВКС России в Сирии привёл в своей статье известный российский военный эксперт Р. Пухов [1]. По его мнению, пока действия группировки ВКС России не привели к поражению ИГ и сирийской оппозиции. Однако очевидно, что российские воздушные атаки медленно, но оказывают воздействие, постепенно склоняя чашу весов в пользу сирийских правительственных сил, которые перешли от стра-

тегической обороны к наступательным действиям, пока, в основном, тактического масштаба.

При высокой интенсивности действий российская группировка почти не понесла потерь. Исключением стало уничтожение фронтового бомбардировщика Су-24М2 турецким истребителем F-16С в районе сирийско-турецкой границы 24 ноября 2015 г. При попытке спасения экипажа Су-24М2 был уничтожен вертолет Ми-8АМТШ. Из-за ошибки пилота 12 апреля 2016 г разбился ударный вертолёт Ми-28Н. Это единственные потери авиации России в ходе сирийской кампании.

Российские ВКС впервые в своей истории в относительно больших количествах применяют высокоточное оружие, включая новейшие бомбы со спутниковой коррекцией КАБ-500С. Впервые в боевых действиях используются авиационные неядерные крылатые ракеты Х-101 и Х-555. Для разведки, корректировки, целеуказания и оценки эффективности ударов в ходе воздушной кампании в Сирии активно применяются БЛА.

В целом ВКС России показали высокий уровень боевой и эксплуатационной готовности и способности поддерживать высокий темп боевых действий даже с удаленной от территории страны авиабазы. Впечатляет отсутствие эксплуатационных потерь.

Несмотря на демонстрируемый прогресс, в техническом отношении ВКС России в сирийской кампании находятся на уровне американских ВВС периода операции «Буря в пустыне» 1991 г.

Однако результаты воздействия на противника выглядят пока довольно умеренными. По всей видимости, мятежникам нанесен меньший, нежели ожидалось, ущерб, а сирийские СВ пока весьма медленно эксплуатируют результаты авиаударов. Взаимодействие ВКС с сирийскими СВ, похоже, слабое. Эффективность непосредственной поддержки войск со стороны российской авиации выглядит невысокой. В целом операция ВКС демонстрирует ограничения возможностей воздушной мощи, но с этим ранее столкнулись и западные державы.

Несмотря на демонстрируемый прогресс, в техническом отношении ВКС России в сирийской кампании находятся на уровне американских ВВС периода операции «Буря в пустыне» 1991 г. То есть сильно отстают от США и современной западной военной авиации. В части высокоточного оружия ВКС России в ходе кампании применяют главным образом боеприпасы со спутниковой коррекцией. Этот способ наведения имеет ограничения, в том числе по точности. Сами 500-кг бомбы КАБ-500С и крылатые ракеты зачастую излишне мощны для типовых целей в этой войне. У российской авиации очень мало (а то и вовсе нет) высокоточных средств борьбы с движущимися, малоразмерными и укрепленными целями.

Российская авиация испытывает острую нехватку средств целеуказания для применения высокоточного оружия – фактически эту роль могут играть только электронно-оптические системы «Платан» новых бомбардировщиков Су-34. Отсутствуют возможности целеуказания и у используемых российских БЛА. На вооружении ВКС России до сих пор нет подвесных контейнеров целеуказания, являющихся типовыми уже 25–30 лет для западной военной авиации.

Очевидно, эффективность действий ВКС России в Сирии ограничена главным образом дефицитом разведывательных возможностей, а не недостатком самолетов или средств поражения. Российской авиации не хватает специализированных самолетов-разведчиков, БЛА с широким спектром аппаратуры и большой дальностью полета, современных эффективных космических средств разведки. Полностью отсутствуют в российской авиации и ударные БЛА.

Несмотря на указанные недостатки, Сирия стала полигоном для масштабной отработки новой тактики и нового вооружения ВКС. Впервые задействованы современные самолеты Су-30СМ, Су-34 и Су-35С, вертолеты Ми-35М, Ми-28Н, Ка-52, используются крылатые ракеты, высокоточное оружие, начато применение БЛА, отрабаты-

Оперативная структура ВКС включают 6 армий (4 ВКС, 1 ПВО и ПРО, 1 ВКС особого назначения), 3 командования (дальней и военно-транспортной авиации, ВВС), учебные заведения ВКС и др. В них входит 6 авиадивизий (5 смешанных из 23 полков и 1 военно-транспортная в составе 6 полков), 3 авиабазы 1-го разряда, 6 авиабаз АА, 2 бригады АА и др., 11 дивизий ПВО (из 34 полков, имеющих 93 д-на ЗРК) и 1 дивизия ПРО.

ваются сложные формы взаимодействия между различными силами и средствами. ВКС получают боевой и эксплуатационный опыт. Судя по всему, операция в Сирии пока что обходится России относительно дешево.

Если короткий конфликт 2008 г с Грузией имел следствием радикальную военную реформу ВВС, то участие российской военной авиации в сирийской кампании в долгосрочной перспективе будет иметь еще более глубокие последствия, поскольку полученный опыт неизмеримо больше. В связи с этим можно ожидать, что ряд направлений развития ВКС будет в ближайшие годы интенсифицирован [1].

Заключение. ВКС России предназначены для ведения разведки воздушно-космической обстановки, вскрытия начала воздушного и ракетного нападения и оповещения о нем руководства, отражения агрессии в воздушно-космической сфере и защиты от ударов из космоса и с воздуха пунктов управления высших звеньев государственного и военного управления, административно-политических центров, промышленно-экономических районов, важных объектов страны и группировок войск, поражения критически важных объектов и войск противника с применением обычных и ядерных средств, а также для авиационной поддержки и обеспечения боевых действий

войск видов и родов войск ВС, обеспечения запусков космических аппаратов (пусков МБР) и управления ими в орбитальном полете.

Административная структура ВКС включает: рода войск (ВВС, войска ПВО и ПРО, космические войска); специальные войска (формирования РЭБ; связи, радиотехнического обеспечения и автоматизированных средств управления; инженерные, метеорологические); формирования технического, тылового обеспечения и охраны органов военного управления; военно-учебные заведения и научно-исследовательские организации.

Оперативная структура ВКС включают 6 армий (4 ВКС, 1 ПВО и ПРО, 1 ВКС особого назначения), 3 командования (дальней и военно-транспортной авиации, ВВС), учебные заведения ВКС и др. В них входит 6 авиадивизий (5 смешанных из 23 полков и 1 военно-транспортная в составе 6 полков), 3 авиабазы 1-го разряда, 6 авиабаз АА, 2 бригады АА и др., 11 дивизий ПВО (из 34 полков, имеющих 93 д-на ЗРК) и 1 дивизия ПРО.

6-я армия ВКС (ЗВО) включает смешанную авиадивизию (САД), бригаду АА и 5 авиабаз (АБ) (в т.ч. 2 АА и смешанная), 2 дивизии ПВО (всего 7 зрп из 19 д-нов ЗРК), специальные и тыловые части. В армии 146 боевых самолётов (35 бомбардировщиков, 24 многоцелевых

истребителя, 64 истребителя, 12 разведчиков, 11 учебно-боевых); 45 транспортных и специальных самолётов; 164 вертолёт (82 ударных, 82 транспортных и специальных); 191 ПУ и ПЗУ ЗРК/ЗРПК.

4-я армия ВКС (ЮВО) включает 2 САД, АБ, бригаду АА и 2 отд. вп, 2 дивизии ПВО (всего 5 зрп из 12 д-нов), специальные и тыловые части. В армии 250 боевых самолётов (60 бомбардировщиков, 52 штурмовика, 44 многоцелевых истребителя, 60 истребителей, 12 разведчиков, 22 учебно-боевых); 15 транспортных и специальных самолётов; 161 вертолёт (99 ударных, 62 транспортных и специальных); 108 ПУ и ПЗУ ЗРК/ЗРПК.

14-я армия ВКС (ЦВО) включает 2 АБ, отап, 2 АБ АА, 2 дивизии ПВО (всего 6 зрп из 16 д-нов), специальные и тыловые части. В армии 86 боевых самолётов (24 бомбардировщика, 5 штурмовиков, 45 истребителей, 12 разведчиков); 9 транспортных самолётов; 92 вертолёт (32 ударных и 60 транспортных); 139 ПУ ЗРК.

11-я армия ВКС (ВВО) включает 2 САД (в т.ч. 1 создаваемую), 2 АБ АА, 3 дивизии ПВО (всего 6 зрп из 19 д-нов), специальные и тыловые части. Армия имеет 175 боевых самолётов (28 бомбардировщиков, 24 штурмовика, 88 многоцелевых истребителей, 3 истребителя, 24 разведчика, 8 учебно-боевых); 13 транспортных самолётов; 140 вер-

толётов (75 ударных и 65 транспортных); 188 ПУ и ПЗУ ЗРК/ЗРПК.

1-я армия ПВО и ПРО (ЗВО) включает 2 дивизии ПВО (10 зрп из 28 д-нов) и дивизию ПРО. В армии 248 ПУ ЗРК и ЗРПК, 80 ПУ РК ПРО.

Командование дальней авиации включает 2 АБ и запасную АБ. В командовании 81 бомбардировщик (40 стратегических и 41 дальний), 19 заправщиков, 7 транспортных самолётов, 3 вертолёт.

Командование военно-транспортной авиации включает военнотранспортную авиадивизию. В командовании 129 самолётов (106 транспортных, 19 ДРЛО, 4 специальных) и 8 вертолёт.

Командование ВВС включает формирования, подчиняющиеся Главному штабу ВКС: лётно-испытательный центр, 4 центра боевого применения и переучивания лётного состава, центр боевой подготовки и боевого применения, 3 научно-исследовательские института и 4 центра, 11 учебных авиабаз и т.д. В командовании 345 боевых самолётов (32 бомбардировщика, 27 штурмовиков, 50 многоцелевых истребителей, 197 истребителей, 3 разведчика, 36 учебно-боевых); 75 учебных самолётов, 44 транспортных и специальных самолёта; 164 вертолёт (49 ударных, 64 транспортных и 51 учебный).

Всего в ВКС России 1082 боевых самолёта: 40 стратегических (16 Ту-

160, 24 Ту-95МС) и 41 дальний бомбардировщик Ту-22М3, 176 фронтовых бомбардировщиков (78 Су-34, 94 Су-24М, 4 Су-24М2), 108 штурмовиков (4 Су-25СМ3, 83 Су-25М, 23 Су-25), 206 многоцелевых истребителей (1 ПАК ФА, 37 Су-35С, 56 Су-30СМ, 1 Су-27СМ3, 60 Су-27СМ, 51 МиГ-29СМТ), 369 истребителей (31 Су-27, 43 Су-27П, 1 Су-27СК, 29 МиГ-31БСМ, 46 МиГ-31БМ, 24 МиГ-31Б/БС, 195 МиГ-29), 62 разведчика Су-24МР, 77 учебно-боевых (5 Су-25УБ, 16 Су-30М2, 15 Су-27УБ, 6 Су-27УБК, 6 Су-27УБП, 7 Су-27УП, 1 МиГ-31УБМ, 3 МиГ-29УБМ, 17 МиГ-29УБ); 281 транспортный и специальный самолёт; 337 ударных вертолёт (71 Ми-28Н, 5 Ми-28, 55 Ка-52, 9 Ка-50, 49 Ми-35М, 132 Ми-24П, 16 Ми-24ПН); 344 транспортных и специальных вертолётов (95 Ми-8АМТШ, 188 Ми-8, 14 Ми-8МТВ-5, 37 Ми-26, 10 Ми-8ПП); 823 ПУ ЗРК (144 С-400, 256 С-300ПМ, 306 С-300ПС, 72 С-300В, 45 Бук); 51 ЗРПК Панцирь-С1; 80 ПУ РК ПРО А-135.

15-я армия ВКС особого назначения имеет части обеспечения руководства информацией об обнаружении стартов баллистических ракет и предупреждения о ракетном нападении; наблюдения за космическими объектами и выявления угроз России в космосе и из космоса, парирования таких угроз; осуществления запусков КА на ор-

биты, управления КА в полёте и применения их в интересах обеспечения войск информацией; поддержания в готовности к применению спутниковых систем, средств их запуска и управления, др.

Учебные заведения ВКС включают военную академию ВКО, военно-космическую академию, учебный центр ЗРВ, учебный центр боевой подготовки ЗРВ, 2 центра подготовки специалистов расчетов (ЗРВ и РТВ), учебный центр.

Наиболее сильной из армий ВКО по боевому потенциалу авиации является 4-я. Она имеет наибольшее число боевых самолётов (250), в т.ч. 112 ударных плюс 44 многоцелевых истребителя (в сумме это 156 ед.). В армии больше истребителей (104) и учебно-боевых самолётов (22), новых самолётов (68) и модернизированных (76), а также ударных вертолётов АА (99, в т.ч. 91 новый). И хотя в этой армии меньше ЗРК ПВО, чем в других (только 99 ПУ и ПЗУ, что можно объяснить слабыми ВВС стран этого региона), зато СВ ЮВО имеют 187 ПУ и ПЗУ ЗРК (в т.ч. 72 новых), что должно обеспечить надёжную ПВО СВ. В сумме ЗРК ВКС и СВ ЮВО имеют 286 ПУ и ПЗУ, что является вторым показателем среди округов. Объяснить такой мощный состав можно тем, что Южный ВО сейчас считается наиболее приоритетным. ВВС России применялись тут в обеих Чечен-

ских войнах и войне против Грузии 2008 г. В 2014 г они приняли участие в оккупации Крыма, и для его защиты там уже сформированы 2 новые дивизии (авиационная и ПВО). Сейчас армия находится в готовности к боевому применению против Украины.

МО России заключило контракты на поставку в ВКС 387 новых боевых самолетов фронтовой и морской авиации (129 Су-34, 80 Су-30СМ, 98 Су-35С, 12 Су-27МЗ, 24 Су-30М2, 20 МиГ-29СМТ/УБ, 24 МиГ-29КР/КУБР), а также 101 учебного Як-130, из которых уже поставлено 244 (74 Су-34, 56 Су-30СМ, 48 Су-35С, 12 Су-27МЗ, 24 Су-30М2, 6 МиГ-29СМТ/УБ, 24 МиГ-29КР/КУБР) и 79 Як-130, а также 1 Ту-160, 2 Ту-214ОН и 2 Ту-214Р. Создаётся многофункциональный истребитель 5-го поколения ПАК ФА. Построены 7 его прототипов (Т-50), проходящих испытания. До 2020 г планируется постройка 14 опытных/предсерийных и 12 серийных истребителей ПАК ФА, а массовое производство планируется начать в 2020 г. После 2020 г планируется создать новые самолеты (стратегический бомбардировщик ПАК ДА и транспортный самолет ПАК ТА). В ожидании их планируется возобновить производство модернизированных самолётов Ту-160М2 (50 ед.) и Ил-76МД-90А (заказано 39 ед., уже поставлено 2); планируется закуп-

ка заправщиков Ил-78М-90А. К 2020 г намечено модернизировать до 100 истребителей Су-27 и до 150 МиГ-31, до 200 бомбардировщиков и разведчиков Су-24М/МР, до 180 штурмовиков Су-25, до 30 бомбардировщиков Ту-22МЗ, до 60 Ту-95МС и Ту-160. Начата модернизация самолетов ДРЛО А-50 и создаётся новый – А-100. Заключены контракты на 450 новых ударных вертолетов Ми-28Н, Ми-35М и Ка-52 (из них поставлено св. 250). Ведутся закупки новых транспортных вертолетов серии Ми-8, закуплено 18 тяжелых Ми-26 и св. 70 легких Ка-226 и «Ансат». Приобретаются новые управляемые авиационные вооружения, включая ракеты «воздух-воздух» РВВ-СД и РВВ-МД. Закуплены легкие российские БЛА малой дальности, приобретены и собирались по лицензии израильские тактические БЛА. Разрабатываются БЛА большой дальности (вес от 1 до 5 т), но приняты на вооружение они будут к 2020 г. Начата и разработка реактивных ударных БЛА.

С учетом планов закупок, в составе ВВС и морской авиации ВМФ России к 2020 г может быть до 1500 боевых самолетов (в 1,2 раза больше, чем сейчас): св. 135 бомбардировщиков (16 Ту-160, 50 Ту-96МС, до 70 Ту-22МЗ); до 350 ударных и разведывательных самолетов (до 150 новых Су-34, до 200 модернизированных Су-24М и Су-24МР);

В ВС РФ осуществляется активное перевооружение систем ПВО и ПРО

до 180 штурмовиков (модернизированных Су-25СМ/Су-25УБ); до 820 истребителей (12 ПАК ФА, 100 Су-35С, 200 Су-30СМ, 24 Су-30М2, 100 модернизированных и новых Су-27СМ/СМ3, 120 не модернизированных Су-27 и Су-33, 150 модернизированных МиГ-31, 36 МиГ-35, 50 МиГ-29СМТ, 24 МиГ-29КР/КУБР). ВВС России сохраняют 2-е место в мире по боевому потенциалу после ВВС США.

Также в ВС РФ осуществляется активное перевооружение систем ПВО и ПРО. В ВКС и ВМФ уже поступило 25 комплектов д-нов нового ЗРК С-400 (200ПУ) и 8,5 комплектов батарей нового ЗРПК малой дальности Панцирь-С1 (51 БМ). ЗРК С-300ПС модернизируются до уровня С-300ПМ, а РК ПРО А-135 – до уровня А-235. Поступают новые РЛС, средства управления, связи и РЭБ. Создаются ЗРК дальнего действия/ПРО С-500 и ЗРК средней дальности С-350 Витязь. Согласно ГПВ-2020, к 2020 г в ВКС намечалось иметь 28 полков (56 д-нов) ЗРК С-400 и 5 полков (10 д-нов) ЗРС С-500, а также 38 д-нов ЗРС С-350 и 20 батарей ЗРПК «Панцирь-С1». Эти планы уже урезаны до 5 д-нов С-500, будет уменьшено число д-нов С-400 и С-350. По оценке экспертов, ЗРК С-500 к 2020 г ещё не поступит на вооружение. Существуют проблемы с серийным производством ЗРК С-400 и С-350, нет данных о посту-

плении на вооружение их новых ЗУР 40Н6, 9М96 и 9М96М. ЗРК С-400, созданный на устаревшей элементной базе 1980-1990-х годов, считается громоздким, дорогостоящим и энергоёмким, у него низкий темп перезарядки ПУ. Санкции Запада против России могут привести к снижению затрат на перевооружение войск ПВО и ВКО, а прекращение поставок западной элементной базы снизит возможности ВПК России по производству средств ПВО и ВКО.

В ВКС России существуют другие серьезные проблемы, в т.ч. нестабильность организационной структуры, вызванная непрерывным реформированием с 2008 г; неясная эффективность сложившейся структуры с подчинением большей части ВВС ВО, что может привести к регионализации воздушной мощи; не вполне ясный статус и перспективы развития созданных войск ВКО; сохраняющаяся отсталость методов применения ВВС, отсутствие опыта проведения современных крупных воздушных операций при противодействии противника; нехватка современного авиационного вооружения; слабость современных средств разведки и целеуказания; недостаточная отработанность новых видов современной авиатехники; сохранение в ВВС значительного количества устаревшей авиатехники; слабость беспилот-

ной авиации в части БЛА с большой дальностью и ударных БЛА.

Российская воздушная операция в Сирии показала как достижения, так и недостатки ВКС России. Многие специалисты считают, что проверку этой операцией ВКС России выдержали. Но пока действия группировки ВКС России не привели к поражению ИГ и сирийской оппозиции, хотя российские воздушные атаки медленно, но оказывают воздействие, постепенно склоняя чашу весов в пользу сирийских правительственных сил. При высокой интенсивности действий российская группировка почти не понесла потерь. Исключение – уничтожение бомбардировщика Су-24М2 турецким истребителем и потеря двух вертолетов (Ми-8АМТШ и Ми-28Н). Российские ВКС впервые в своей истории массово применяли новое высокоточное оружие, включая бомбы со спутниковой коррекцией КАБ-500С, крылатые ракеты Х-101 и Х-555, а также активно использовали БЛА. ВКС России показали высокий уровень боевой и эксплуатационной готовности и способности поддерживать высокий темп боевых действий даже с удаленной от территории страны авиабазы. Однако результаты воздействия на противника выглядят пока довольно умеренными. Мятежникам нанесен меньший, чем ожидалось, ущерб, а сирийские СВ пока мед-

ленно использует результаты авиаударов. Взаимодействие ВКС с сирийскими СВ слабое. Эффективность непосредственной поддержки войск российской авиацией выглядит невысокой. Операция ВКС демонстрирует ограничения возможностей воздушной мощи. В техническом отношении ВКС России в сирийской кампании находятся на уровне американских ВВС периода операции «Буря в пустыне» 1991 г, т.е. сильно отстают от современной западной военной авиации. В части высокоточного оружия ВКС России применяли, в основном, боеприпасы со спутниковой коррекцией, которые имеют ограничения, в т.ч. по точности. Сами 500-кг бомбы КАБ-500С и крылатые ракеты зачастую излишне мощны для типовых целей в этой войне. У российской авиации очень мало высокоточных средств борьбы с движущимися, малоразмерными и укрепленными целями. Российская авиация испытывает острую нехватку средств целеуказания для применения высокоточного оружия и не имеет подвесных контейнеров. Отсутствуют возможности целеуказания и у российских БЛА. Эффективность действий ВКС России в Сирии ограничена, в основном, дефицитом разведывательных возможностей, а не недостатком самолетов или средств поражения. Российской авиации не хватает специали-

Столь активное наращивание и перевооружение ВКС России (в первую очередь – в Южном ВО, примыкающем к украинской границе) является прямой военной угрозой для Украины

зированных самолетов-разведчиков, БЛА с широким спектром аппаратуры и большой дальностью полета, ударных БЛА, современных эффективных космических средств разведки. Несмотря на эти недостатки, Сирия стала полигоном для масштабной отработки новой тактики и нового вооружения ВКС. Впервые задействованы современные самолеты Су-30СМ, Су-34 и Су-35С, вертолёты Ми-35М, Ми-28Н, Ка-52, используются крылатые ракеты, высокоточное оружие, начато применение БЛА, отрабатывается взаимодействие между различными силами и средствами. ВКС получают боевой и эксплуатационный опыт. Если короткий конфликт 2008 г с Грузией имел следствием радикальную реформу ВВС, то участие российской военной авиации в сирийской кампании будет иметь еще более глубокие последствия, поскольку полученный опыт неизмеримо больше.

Столь активное наращивание и перевооружение ВКС России (в первую очередь – в Южном ВО, примыкающем к украинской границе) является прямой военной угрозой для Украины. И хотя до сих пор в боевых действиях ВС России на Донбассе российские ВКС не применялись, но в перспективе исключить этого нельзя. Поэтому ВС Украины должны быть готовы к отражению агрессии с

воздуха боевой и армейской авиации российских ВКС. Для этого должна быть модернизирована украинская система ПВО, в т.ч. средства обнаружения, связи и управления, ЗРК С-300ПС и Бук, а также истребители Су-27 и МиГ-29. Кроме того, должна быть улучшена боевая подготовка лётчиков, тыловое и техническое обеспечение воздушных сил.

ЛИТЕРАТУРА

1. Пухов Р. Полигон будущего // <http://www.globalaffairs.ru/global-processes/Poligon-budushego-17997>
2. Воздушно космические силы (ВКС) РФ // <http://www.milkavkaz.net/2015/12/vozdushno-kosmicheskie-sily.html>
3. Воздушно космические силы // <http://structure.mil.ru/structure/forces/vks.htm>
4. Военно-воздушные силы // <http://structure.mil.ru/structure/forces/air.htm>
5. Войска ПВО-ПРО // <http://structure.mil.ru/structure/forces/vks/pvo-pro.htm>
6. Космические войска // <http://structure.mil.ru/structure/forces/cosmic.htm>
7. THE MILITARY BALANCE 2015 // IISS, 2016
8. Россия: войска ПВО, ВКО, воздушно-космические силы... // ВИКЛИКИ та РИЗИКИ. Безпековий огляд ЦДАКР. – 2014. – №14. – 33-54

Уроки гібридно-месіанських агресій Кремля

*Григорій Любовець, Валерій Король,
експерти проекту «АрмуUA»*

Як поєднати аспекти воєнного протистояння кремлівському агресору з інформаційним.

В червні Генеральний штаб Збройних Сил України провів науково-практичну конференцію «Уроки гібридної війни: воєнні аспекти». Це перший масштабний захід, на якому вище керівництво держави, Збройних Сил України, силових та правоохоронних відомств, а також експерти з державних структур та громадських організацій аналізували багатовимірні аспекти подій, які ось уже понад два роки відбуваються на сході України і які визначаються як на рівні військового командування, так і експертного середовища

(включно із ЗМІ) як «гібридна війна».

Захід тривав три дні і мав відкритий та закритий режим роботи. Характерним є те, що в роботі конференції взяв участь Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Петро Порошенко. Він у своєму виступі визначив пріоритети в процесі збройного захисту держави та дав оцінку і характеристику багатьом процесам гібридного протистояння України путінською Росією.

Заходи такого рівня зазвичай мають на меті не лише глибоку поточно-інтелектуальну розробку оборонно-безпекової тематики, але

й відпрацювання конкретних наукових і практичних перспектив розвитку сектору безпеки держави.

В даному випадку ми не ставимо за мету аналіз ефективності саме цього напрямку роботи науково-практичної конференції «Уроки гібридної війни: військові аспекти» - це предмет зацікавленості вищого керівництва держави та вузьких спеціалістів-стратегів. Нас цікавить інший аспект заходу — його публічний резонанс. Одразу зазначимо, що аргумент щодо того, що це не та тема, яка має звучати в ЗМІ і про яку потрібно говорити скрізь і багато, є неспроможним по суті. В еру тотальної глобалізованої публічності саме інформаційно-контентний резонанс дає відповідь на питання щодо ефективності самого дійства та можливих комплексних (військових, економічних, соціальних тощо) позитивних чи негативних його наслідків у суспільстві.

Найпотужнішим резонансом, однозначно, має бути виступ Верховного головнокомандувача Збройних Сил України. Його і візьмемо за основу. А він вийшов таким:

1. Порошенко закликав будувати армію за стандартами НАТО.
2. Україна ще до вступу в НАТО повинна мати натовську армію.
3. Гібридна агресія ворога вимагає від України активної гібридної оборони

4. Україна має бути готова до повномасштабного вторгнення Російської Федерації.
5. На випадок агресії питання побудови територіальної оборони з урахуванням досвіду останніх двох років має бути ретельно опрацьованим.
6. На випадок повномасштабного вторгнення має бути відшліфований план загальної мобілізації та функціонування країни в умовах воєнного стану
7. Ще раз наголошую: те, що ми зараз не оголошуємо загальної мобілізації, лише викликано тим, що кампанія побудови контрактної армії ефективна.
8. Президент України Петро Порошенко поручил підготувати інфраструктуру і матеріально-технічну базу для того, чтобы при необходимости оперативно развернуть в стране партизанское движение.
9. По его словам, должен быть «отшлифованный план всеобщей мобилизации и функционирования страны в условиях военного положения», который предусматривал бы, среди прочего, оптимизацию работы предприятий ОПК, «создание новых мощностей и производств, выпуск новейших вооружений».
10. Президент Украины Петро Порошенко сообщил, что доля Российской Федерации в экспорте Украины в I квартале 2016 соста-

Постановка задач, як і масштаб оцінки загроз загалом, демонструє системний підхід до безпекової проблематики. Але з позицій учорашнього дня

Механічна стандартизація безпекового та оборонного сектору України за лекалами НАТО стає публічно-управлінським фетишем, який досить сумнівний в щоденних реаліях гібридно-месіанських агресій з боку путінської Росії

вила 8,5%. “Желание Москвы удушить нас экономически можно измерить статистически. В начале десятилетия более 30% украинского экспорта шло на российский рынок, а в первом квартале текущего года – его доля составила 8,5% с тенденцией к дальнейшему снижению”, – сообщил Президент.

11. Однак страна должна адекватно реагировать на действия агрессора, «обобщить уже полученный опыт и прогнозировать дальнейшие действия Российской Федерации», підкреснув Порошенко.

Постановка задач, як і масштаб оцінки загроз загалом, демонструє системний підхід до безпекової проблематики. Але з позицій учорашнього дня. Окремі пункти цього публічного резонансу вказують на технократизм в управлінських стилях вищого, стратегічного командування Збройними Силами, де немає місця гуманітарно-ціннісним орієнтирам.

На жаль, мова не йде про побудову новітнього мультифункціонального комплексу безпекового функціоналу на домінуючих принципах та засадах філософії існування блоку країн НАТО. Як не звертається увага і на рівень методологічного спротиву ознакам новітньому фашизму, який технологічно, креативно і навіть ментально культивується путінізмом,

якщо брати за базу аналізу характеристики фашизму від Умберто Еко. До речі, окремі елементи путінського фашизму нині ще доволі глибоко вкорінені у безпеково-військовий комплекс України (як відрижка радянсько-імперського функціоналу ВПК).

Механічна стандартизація безпекового та оборонного сектору України за лекалами НАТО стає публічно-управлінським фетишем, який досить сумнівний в щоденних реаліях гібридно-месіанських агресій з боку путінської Росії. Слід зважати і на те, що робочі стандарти НАТО – це все ж стандарти всього професійного блоку захисту і рятування від будь-якої гами викликів, ризиків та загроз (а не тільки військово-оборонних). Якщо брати лише форму процедур і механізмів і не наповнювати їх сенсами, така реформа приречена на імітацію. Тому комунікаційно-контентній глибині цих робочих стандартів Альянсу варто надавати найпершої уваги і послідовного практичного втілення, бажано з поетапним аудитом в поєднанні з спеціальними “маневрами” за визначеною тематикою.

Найбільший подив викликає теза щодо гібридної війни та активної гібридної оборони.

Гібридна війна є комплексним (історично-технологічним) явищем, яке так і не набуло термінологічного визначення. Тобто, з одно-

Намагання деяких авторів зобразити дії путінців в Україні як елементи гібридної війни вказують на звуження проблеми, яка вже виросла до глобального масштабу за резонансністю публічних впливів і повинна характеризуватися новим визначенням - “глобальний гібридний тероризм”

го боку всім зрозуміло, про що йде мова, а з іншого, відсутність наукового трактування породжує безліч понятійних модифікацій та, відповідно, стільки ж смислів реагування. Цілком логічним виглядало б намагання українських військових вчених разом з провідними інститутами (на кшталт НІСД) розробити таке визначення та запропонувати його для офіційного визнання на міжнародному рівні. Це суттєво полегшило би протидію гібридним агресорам — і путінській Росії, і ІДІЛу, і іншим терористично-державним угрупованням і організаціям.

Однак такий крок — це лише підхід до усвідомлення проблеми, з якою зіткнувся світ. Сам термін “гібридна війна”, хоч і не отримав офіційного визначення, вже застарів і термінологічно, і фактично та цікавий лише з точки зору історії понятійного ряду і переходу до оперування новими поняттями.

Намагання деяких авторів зобразити дії путінців в Україні як елементи гібридної війни вказують на звуження проблеми, яка вже виросла до глобального масштабу за резонансністю публічних впливів і повинна характеризуватися новим визначенням - “глобальний гібридний тероризм” (ГГТ). Прийнятним на даному етапі визначенням глобального гібридного глобального тероризму є таке: “використання потенціалів динамічно-потоківих

комунікаційно-контентних впливів в глобальних соціумних горизонтах гібридними способами та засобами креативно-військового характеру для домінування терористичних стилістик на міжнародній арені”.

Глобальний гібридний тероризм отримує дискурс геостратегічного характеру, коли рецидиви гібридно-терористичних дій підрозділів путінської РФ (чи квазіінституцій - терористичних республік Донбасу) оперують проблемами світу і інтегрують у свою соціокультурну історію цивілізаційні інститути демократії міжнародного права через депутатські пули, міжнародні медіасистеми, громадські організації тощо.

Важливим є і те, що безпеково-оборонна протидія сучасним агресіям у форматах ГГТ не повинна вичерпуватися нинішнім характером прямого чи асиметричного протистояння в традиційній стилістиці загальнодомінуючого мілітаризму, тобто фетишем оборонного мислення (воно нас вже заводило в ситуації, коли дозволи на спротив в оперативних умовах підрозділи отримували з Києва, а не від командира, що має оперативне бачення і спроможність адекватного прийняття рішення). Тут все більше проявляється необхідність самостійної дії командирів найнижчого рівня, які мають бути до цього готові і тактично, і психо-

Лінія оцінка ситуації — компетентність - прийняття рішення — відповідальність виглядає найлогічнішою в умовах ведення сучасних бойових дій в гібридно-терористичних форматах

логічно. Лінія оцінка ситуації — компетентність - прийняття рішення — відповідальність виглядає найлогічнішою в умовах ведення сучасних бойових дій в гібридно-терористичних форматах.

Нам слід продукувати запит на нові управлінські стандарти координаційно-синергетичного характеру дій національного і глобально-цивілізаційного безпекового сектору як єдиного організму в середовищі геостратегічних партнерів-сусідів України чи стратегічних партнерів ЄС, таких як США, Канада або Японія тощо.

Завдання-місія

України на сучасному етапі полягає, як нам здається, в відпрацюванні пропозицій міжнародним партнерам щодо 1) визначення сутності нових процесів в безпековій сфері, які виникли останнім часом завдяки продукуванню комплексної (активної і прихованої) агресії путінської Росії в Україні, Європі та загалом у світі, 2) відпрацювання механізмів протидії глобальному гібридному тероризму (як породженню державно-ментального шовінізму) на науково-теоретичному та практичному (Донбас) рівнях, 3) розробки нової Стратегії міжнародної колективної безпеки.

В межах цих пропозицій маємо обов'язково виносити на глобальний розгляд проблеми існування та оперування інфраструктурними

безпековими функціями в межах функціоналу мирної цивілізації транзитного масштабу континентального виміру. Тут мова йдеться про перехід від звичних (традиційних) форм функціонування механізмів і інститутів безпекової сфери до нового розуміння їхнього призначення — а саме: інфраструктурної міждержавної (особливо в межах держав-сусідів) функціональної системи відповідальності (діагностики, попередження, реагування та ліквідації) кліматично-техногенних катастроф природного та штучного (фактор ГГТ) характеру.

Щодо тези про готовність до повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Така позиція видається деструктивною, бо вона ігнорує всі масштаби безпекових проявів вторгнень путінської комбінованої воєнщини в Україну. Насправді ми вже давно зіткнулися з повномасштабним вторгненням, але, на жаль, відмовляємось зафіксувати це на офіційному рівні. Це вторгнення характеризується економічною, фінансовою, культурною, освітньою, ідеологічною експансією, яка проводилась протягом всього періоду незалежності і мала на меті ментальне поневолення українського народу. Офіційне дослідження глибини такого повномасштабного вторгнення Російської Федерації, побудованого на принципах різномасштабної та ба-

Навіть досить поверхневий погляд на стан російської присутності в різних сферах державно-суспільного та фінансово-економічного життя нашої країни вимальовує достатню картину дійсно повномасштабного вторгнення РФ в Україну

гатоформатної прихованої гібридної агресії, дало б не лише відповіді щодо стану сучасного державотворення української держави, але й суттєво допомогло б у виробленні “вакцини” протидії імперській політиці путінської Росії.

Навіть досить поверхневий погляд на стан російської присутності в різних сферах державно-суспільного та фінансово-економічного життя нашої країни вимальовує достатню картину дійсно повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Російська присутність в Україні завжди мала певну структурованість. Насамперед, вона стосувалася партійно-політичної сфери. Так, значна частина народних депутатів України, а то і цілі фракції, відстоювали у парламенті позиції російського бізнесу та безпосередніх інтересів Кремля. Зараз це найхарактерніше проявляється в діяльності Опозиційного блоку.

Якщо говорити про більш конкретні речі, то практично весь час під владою РФ перебувала енергетична галузь. І хоча Києву вдалось зіскочити з газової «голки», заручившись поставками європейських партнерів, зараз знову йдеться про поновлення експорту газу з Росії. До того ж, у власності російських приватних осіб залишається чимала кількість обленерго та інших підприємств галузі.

Банківська сфера Кремля була представлена на українському рин-

ку «великою четвіркою» - «Сбербанком Росії», «ВТБ Банк», «Промінвестбанком», «Альфа-Банком» (входили до ТОП-10 в Україні). Цікаво, що перші три з цієї четвірки є власністю уряду РФ. На жаль, відсутні прямі дані про кількість (чи хоча б відсоток) українських підприємств, які досі кредитозалежні від цих банківських структур. Але зберігається потенційна можливість неконтрольованого виведення коштів до Росії, що може спричинити мінімум паніку на фінансовому ринку.

Критичним залишається стан справ у ІТ-сфері. Не секрет, що програмне забезпечення російського походження тривалий час займало монопольне положення на українському ринку (так зване ділове ПЗ сягало свого часу до 90%).

Такий стан справ був і з системами захисту від комп'ютерних вірусів. Провідні позиції в Україні займала компанія Kaspersky Lab, яку Bloomberg прямо звинуватив у зв'язках із ФСБ. Минулого року Україна заборонила державним відомствам використання продукції компаній Касперського і Dr. Web, оскільки дії іноземної юрособи створюють реальні або потенційні загрози націнтересам і безпеці, суверенітету і територіальної цілісності України тощо. Залишається лише констатувати, що клієнтами компанії Dr. Web традиційно були Верховна Рада України, Державна

За повідомленням Мінекономрозвитку, попри загальне скорочення прямих інвестицій в Україну, у 2015 році дві країни зуміли наростити свою економічну присутність в нашій країні. Це Нідерланди і Росія

податкова адміністрація, Фонд держмайна, Пенсійний фонд, Міноборони, Міносвіти, ГПУ, Мінсоцполітики, Центральний виборчий комітет України, ДСТСЗІ СБУ.

Можна продовжувати перелічувати сфери присутності РФ в Україні, але достатньо зупинитись на такому факті – за повідомленням Мінекономрозвитку, попри загальне скорочення прямих інвестицій в Україну, у 2015 році дві країни зуміли наростити свою економічну присутність в нашій країні. Це Нідерланди і Росія.

Очевидно, що наразі ми стикаємось з публічним оперуванням (в безпековій парадигмі) економічними зв'язками із країною-агресором (як джерелом ГГТ). Це допомагає путінцям на міжнародній арені та в середовищах життя глузувати із громад і політикуму ЄС і світу, які втримують економічні санкції проти РФ. Окремі заяви вищих посадових осіб про скорочення масштабів економічної співпраці в інформаційному (комунікаційно-контентному) просторі не працюють, бо мова йде про принципи, а не відсотки. Тут потрібно розуміти, що на кону репутація України в очах цивілізованого світу, який відмовляється від своїх зисків, а не державно-приватні інтереси окремих фінансово-економічних груп країни.

Найважливішою сентенцією була теза про прогноз щодо дій

агресора. Однак вона залишилась лише теоретичним побажанням, у всякому разі в межах суспільно-публічного резонансу.

Таким чином, науково-практична конференція «Уроки гібридної війни: військові аспекти» отримала публічний розголос як черговий захід в низці подібних. Явищем державного (а краще світового) масштабу вона не стала. Публічного розвитку, тобто дискусії в експертному середовищі з вироблення певних пропозицій та поглядів, теж не відбулось. Залишається вірити, що професійна дискусія та відпрацювання перспективних ідей і практик відбувається в надрах Генерального штабу Збройних Сил.

За кілька днів до цієї конференції у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка пройшов Міжнародний форум з кризових комунікацій “Комунікаційно-контентна безпека в умовах гібридно-месіанських агресій путінської Росії”. Участь у заході взяли представники Адміністрації Президента України та Міністерства інформаційної політики, фахівці Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил України, інших органів військового управління, вітчизняні та закордонні науковці й технологи з питань комунікаційно-контентної безпеки, керівники ЗМІ та журна-

лісти, які висвітлюють діяльність сектору оборони і безпеки держави, представники культурно-мистецьких кіл та креативних індустрій з досвідом роботи в зоні АТО.

Метою форуму був розгляд науково-практичних аспектів діяльності засобів масової інформації під час проведення АТО на сході України, дослідження практичних засад та особливостей комунікації між органами військового управління та ЗМІ у площині цивільно-військових відносин, напруження пропозицій щодо новітніх підходів у реалізації завдань комунікаційно-контентної безпеки в процесі взаємодії органів військового управління зі ЗМІ, розробка рекомендацій щодо впровадження у навчальний процес підготовки майбутніх офіцерів сучасних стандартів комунікації з громадськістю (комунікаційно-контентних засад) в умовах ведення бойових дій.

Акценти спікерів ВІКНУ вказали на минулість практики дипломатичної парадигми нульового результату в геополітичних конфліктах, зміну геостратегічних парадигм в динаміках та форматах глобального прояву, які перемістилися в царину нефізичного військового протистояння, а саме в сферу духовно-символьних цінностей справжнього публічно-громадянського спротиву ігрищам

будь-яких лобістських груп чи дипломатично-виробничих еліт.

По сучасному доказовою та гострою виявилася розмова про лінгвістичні виміри протистояння путінським агресорам. Ці аспекти давно вже стали реальною сферою застосування сучасних методик, технологій і навіть філософських світобачень (частина з них розробляється у ВІКНУ), які конкурують з технологіями реального публічно-дипломатичного цинізму (і навіть ницості) путінців в практиках перекладу, особливо якщо це стосується промов і заяв перших осіб провідних країн світу.

Саме тому була заявлена потреба офіційного започаткування державної сертифікації перекладів глобально-міжнародних публічних резонансних матеріалів, виступів і навіть брифінгів (зокрема, в парадигмі російська мова як іноземна). Це проблема національної безпеки, оскільки має безпосередній, а головне, постійний вплив на формування громадської думки через інформаційний простір.

Особливою була аргументація медійників з Донбасу щодо ефірно-інформаційного забезпечення в Україні життя “прифронтових” територій, коли мовники агресора прямо і приховано маніпулюють ефірними потенціалами та стандартами FM-радіо в масштабах найменших громад. А саме громади путінськими технологіями роз-

глядаються як бази гібридно-месіанських наступів на українську державність.

Практики-медійники із зони проведення АТО вказали на особливість, яка лежить на поверхні, але не реалізується відповідними державними інститутами - відповіді і потенціали для ефективного спротиву комунікаційно-контентній агресії в зоні АТО лежать в царині життя тамтешніх громад (особливо звільнених громад і населених пунктів), які чекають уваги і допомоги саме у сфері комунікаційно-креативних індустрій тощо.

Досить вагомо прозвучала і думка про те, що українська мова має перейти на латинську абетку для того, щоб унеможливити спрощені комунікаційно-контентні впливи на сучасне і майбутнє Соборної України.

На форумі окремою ексклюзивною сторінкою стали скайп-включення та репрезентації реальних експертів із комунікаційно-контентного спротиву від Ізраїля до Чехії. Досить доказовим є їхній досвід роботи із публічністю - як зброєю, так і ресурсом онлайн-ворога.

Особливою сторінкою форуму (як фіксація проблеми) була розмова про поточні прояви комунікаційно-контентних форматів гібридно-месіанських агресій. Водночас наголошувалось на необхідності системного аналізу комунікаційно-креативних трендів, який би лягав в основу при-

йняття управлінських рішень різних рівнів.

Сенсацією форуму стали доповідачі, що проілюстрували можливості використання креативних індустрій для нейтралізації безпекових загроз, зокрема рівня глобального гібридного тероризму. Вони продемонстрували реальні потенціали і технологічні рішення рятування суспільства від стану гібридного миру та утвердження справжнього миру як перспективної мотивації для всіх вікових категорій жителів України.

Узагальнюючи висновки.

Щодо роботи двох, на наш погляд, взаємопов'язаних науково-практичних заходів, найпершим є те, що звуження поняття гібридності до військового виміру лише підсилює ефективність путінських гібридних форматів (не війни, а саме глобального гібридного тероризму) руйнації всіх існуючих міжнародних норм, стандартів, домовленостей. Так відбувається, передусім, знищення кордонів та принципів взаємин як між державами, так і між людьми в різних ситуаціях і практиках глобалізації життя - через технології, сервіси та можливості.

Розмова про технократичні речі - як домінуючі на рівні національної безпеки - сприяють саме домінуванню путінізму через проникнення у свідомість (громадську

Безпековий сектор має стати функціонально-координаційним, відмовившись від старих технократично-організаційних стандартів

думку) різноманітними засобами комунікаційно-контентної агресії.

Наполягання на необхідності новітньої зброї і мовчання щодо розбудови сучасного якісно-соціального та громадянсько-щасливого життя знищує підвалини мотивацій до захисту України як середовища такого життя і спонукає громади залишати Україну, доводячи цим, що тут державність не відбулася.

Безпековий сектор має стати функціонально-координаційним, відмовившись від старих технократично-організаційних стандартів. В іншому випадку, все, що буде націлене на розвиток цього напрямку матиме лише імітаційний результат.

Важливо усвідомити, що стандарти НАТО, яких ми прагнемо, вже є минулість. Філософія НАТО, яка потерпає зараз кризу розуміння новітніх світових процесів має органічно доповнитись філософією Майданної України — як сучасним трендом розвитку міжнародної безпекової сфери. І тоді ми

можемо розраховувати на успішне проходження зони турбулентності, в яку ввійшла світова безпека.

На саміті НАТО у Варшаві варто говорити про Україну як передній край спротиву глобальному гібридному тероризму. Варто доводити, що глобальний гібридний тероризм є найбільшою загрозою сучасному цивілізаційному миру. Нехтування цим явищем і бажання підмінити реальну боротьбу з державою-терористом Росією імітаційними санкціями неминуче приведе планету до ще одного явища, яке плекається у Кремлі — епохи тотального цинізму. А це і може стати апокаліпсисом світу.

Повертаючись до власне конференцій, хотілось би, щоб наступного року науково-практична конференція з питань комунікаційно-контентної безпеки стала складовою конференції проблем безпекового сектору, яка, сподіваємось, пройде у Генеральному штабі Збройних Сил України. Синергетичний ефект такого поєднання очевидний вже зараз.